

Hiszel-e a Szentháromságban?

Istenhit. A legbonyultabb, a legszemélyesebb. Intimitásunk része, melyet ritkán teszünk közzemlére. Így is van ez rendjén. A gond az, ha valaki saját látását ráerőlteti a másakra, azzal az igénnyel, hogy az a meghatározó és érvényes. Szűkkeblű az ilyen ember, s nem lát tovább az orránál. „*Finitum non est capax infiniti.*” – mondja Zwingli, vagyis a véges nem fogadhatja be a végtelent. S jóllehet Zwingli ezt az úrvacsorára érti, de inkább érvényes ez véges értelmünkre, mely nem birtokolhatja a Végtelen Istent. Az alábbiakban egy nagyon fontos hittételünkről – melyet minden vasárnap megvallunk – a Szentháromságról olvashatunk rövid összefoglalót.

A fenti kérdésre reflexszerű válaszuk: igen, hiszek. Gondban akkor vagyunk, amikor esetleg magyaránunk is kell. Ilyenkor beszélünk *mysterium Dei*-ről, a Háromegy-Isten felfoghatatlanságáról, arról hogy a véges hogyan is foghatná fel a végtelent, de igazából meg- és befoghatót alig tudunk prezentálni... jobb esetben eszünkbe jut az augusztinuszi álom: kislány a tengerparton, aki igyekszik kimerni vödörrel a nagy vizet.

Szentháromság ünnepe utáni vasárnapokon – van belőle elég, max. 27 lehet – gondolkodjunk el néha-néha a Háromról, aki(k) Egy(ek).

Ha jól belegendolunk, akkor hamarosan belátjuk: választaink lesznek, megoldásunk annál kevésbé.

Egy vagy három?

Tudjuk azt, hogy az Isten egy, de a Háromságban Egy... Még mielőtt belebojolódnánk, nézzük át, elevenítsük fel – a teljesség igénye nélkül –, a Szentháromság-tanra adott különböző válaszokat.

A katolikus tanítás szerint (hagyományos Szentháromság-tan) a Biblia Istene egyetlen lény, amelyet három öntudatos hypostasis alkot. A hagyományos Szentháromság-tan hívók a „hypo-

stasis” görög szót használják, hogy megnevezzék, leírják a létezés egy feltételezett fajtáját, amelyet csak a Szentháromság-tanban találhatunk meg, s amely félúton van a „tulajdonság” és a „lény” között – és amit nem lehet pontosabban meghatározni, minthogy nem egy tulajdonság, és nem is egy lény.

A modalizmus (amit „Jézus egyedül”-nek is neveznek) azt az elméletet tartja, miszerint Isten egy személy, Aki a létezés három különböző alakjában tevékenykedik. Az Athanasius-féle hitvallás 4. pontja kimondott célzás a modalizmusra, ill. a triteizmusra: „Nem összekeverve

Deus ludens

A játékos Isten. Vatikáni diplomata barátom, még kispap korában, úgy az 1980-as években, kezembe adott egy könyvet, melynek a címe ez volt: Isten alázata. Elmondta, nagy dolog ez, hogy ezt le lehet írni. Nos, azóta sokat fordult a világ, a katolikus egyházban is. Megboldogult II. János Pál sok új dolgot tanított meg övét. Ma már nem megbotránkoztató, hanem egyenesen tudományos, ha valaki a játékos Istenről szól. Ma már tudósok vannak, akik játékelméleteikkel gazdasági kríziseket oldanak meg, s már a pszichológusnak jelentkező gimnazista is tudja, milyen fontos az ember személyiségfejlődésében a játék.

Tudunk-e még játszani? Vagy megromlott természetünk végképp a számok bűvkörébe parancsolta életünket? Jézus mondja: „legyetek olyanak, mint e kisgyermek” vagyis: játsszatok! A játék lényege: a *mintha*. Úgy játszom, mintha világok léte függne dobókockám számaitól, s közben mégis biztonságban vagyok, hiszen az egész csak *mintha*, az egész csak játék.

Ma már pszichiátriai osztályok telnek meg játékszenvedély-betegekkel, mert ezek az emberek elfelejtették a varázsszót: *mintha*. Számukra a játék vallássá vált, *ópiummá*, vagyis számukra minden kudarc egyetlen feledtetője csakis a sikeres játék ígérete. Játsszanak. De itt már „nem babra megy a játék”. Itt már „oda van” a biztonság, hiszen nincs határ és nincs kontroll, a tét autó, nyaraló, családi ház, értékpapírok... s a legtöbb, ami ilyenkor elvesz a személy szabadsága.

A játékban nincs szolgaság. A játékban mindenki nyertes, mert aki veszít az, nem is veszített, csak *mintha* veszített volna. „Az élet egy nagy játék!” – mondjuk sokszor, s fenti igazság igazolja önmagát: ha veszítünk, gyakran a veszteség adja-generálja a nyereséget életünkben. A kérdés csak az: *helyesen játsszuk-e életünk társasjátékát?* Betartjuk-e az Isten-adta játékszabályokat? Ha igen, akkor emelt fővel tudunk veszíteni, és határozottsággal lépünk túl életvezetési hibáink okozta bajainkon. Ha „kijátsszuk” az élet alaptörvényeit, megfojtva lelkünk őszinte igényeit és teret adunk a test kívánságainak, akkor nemcsak elveszítjük a „játszmát”, de bele is vérzünk.

Isten játszik. Nem játszadozik velünk szeszélyes akarása szerint, hanem játszik értünk. Nem nélkülünk, hanem velünk együtt. Élet-halál kérdéssé teszi/feszíti döntéseinket, hogy megtanuljunk mi a jó és mi a rossz. Engedi, hogy csaljunk, de nem engedi, hogy az következmények nélkül maradjon. Hatalmas, teremtett univerzumában megnyilvánuló gigantikus játékának a célja: Ő maga. Hatost dobunk vagy ötöst? Mi ez az ő kegyelmi számához képest? „*Alea iacta est.*” „A kocka el van vetve” - itt aztán valóban! Mert az Isten nem kockáztat az emberrel kapcsolatban. Szeretete matematikájának minden értelmet meghaladó magasabbrendűségéért ezért csak áldásra nyithatjuk szánkat! Vele ugyanis mindig nyerünk. Istennél minden lehetséges. Mert ha Vele veszítünk, akkor vesztesként is győztesek vagyunk... *fm*



Tisztelt Olvasó!

Kedves Testvérem!

Szeretettel köszöntöm az LR (Lutherrózsa) legújabb, nyári számával. Ezentúl egy hasáb erejéig az LR elkövetkezendő számaiban a szerkesztő-fotós-tipográfus, a cikkíró-lelkipásztort, azaz engem „olvashatnak”. Ezen az egy hasábon különösen igyekszem majd személyhez szóló lenni, s rövid, lelki úttravalóval is szeretnék szolgálni.

Ennek az oka remélem a kedves Olvasó számára is egyértelmű. Hiszen nem írói/irogatói kedvem kielégítésére szerkeszttem 13. évfolyamában járó újságunkat, hanem avval a meggyőződéssel, hogy még mindig ez a leghatásosabb eszköz a hívogatásra. Ugyanakkor, ha kezében tartja és megtisztelő figyelmével lapozgatja újságunkat, talán megérzi a sorok között, hogy gyakran gondolkodom azokra is, akikhez ritkábban jutok el, ill. ők ritkábban jutnak el hozzánk.

Az Isten legnagyobb ajándéka a találkozás, amikor egyik ember a másiknak részt ad a saját életéből. (Legnagyobb tragédia, ha ez nem jön létre, lásd generációk közötti feszültségek.) A vasárnapi ünneplő gyülekezet státusza különleges: *coram Deo*, azaz a Teremtő-megtartó-megszentelő ÚR-Isten előtti megállás egyórácskája. Aki életéből ennyit ajándékozik az Istennek, sok-sok áldást tapasztalhat életében. Ez a dicső alkalom nem elvesz az életünkben egy órát, hanem hozzátesz.

Nyár van. Gyerekeknek a hosszabb pihenés, a játék, nekünk felnőtteknek az évi rendes szabadság ideje. A szabadág egyben kísértés is, hiszen sokszor elmaradt dolgainkat akarjuk ilyenkor bepótolni. Az ÚR-Isten a hetedik napon megpihent. Ha neki szüksége volt erre, bizonyára nekünk is... Feszített ritmusú világunkban a testi-lelki töltkezés alapszükséglet!

Kedves LR-olvasó Testvérem! Kíváncsi vagyok Önnek és Szeretteinek szép tartalmas pihenést az előttünk álló nyárra! Ha időnként kedve, lehetősége engedni lapozgasson bele a Lutherrózsaiba. Érezze ki belőle azt a szeretetet, amivel én szerkesztettem, hogy a nyári pihenés alólt se feledkezzünk meg egymásról, nemkülönben Gondviselő Istenünkről.



A címlapon szereplő festmény Zámbo Kornél festőművész alkotása. Címe: *Alca iacta est* (A kocka el van vetve.) A fotókópiát Dobos János a LIBITINA Kft. ügyvezető igazgatója bocsájtotta rendelkezésünkre.

(egyesítve) a személyeket (modalizmus), sem szétosztva a Lényt (triteizmus).“ A hagyományos Szentháromság-hívók szerint a modalisták egybeolvasztották a három személyt, azt állítva, hogy Isten egy személy, Aki három különböző korszakban három különböző alakban nyilvánította ki önmagát. (Ezt az elméletet néha szabellianizmusnak hívják, mivel Sabelliusnak tulajdonítják ezen elmélet megalkotását.)

A modalizmus elmélete szerint egy Isten létezik, Aki egy lény, és Aki három különböző alakban nyilvánítja ki önmagát, három különböző időszakban (néhány tanítás szerint egyidejűleg). Tehát az Atya, a Fiú és a Szent Lélek valójában nem három Személy, hanem csupán három megnyilvánulása ugyanannak a személynek. Egyes modalisták azt állítják, hogy három személy létezik Istenben, de számukra a „személy” szó inkább „személyiséget, karaktert, kisérgázást, megnyilvánulást” jelent, s nem lényt vagy „hypostasis”-t.

E szerint az elmélet szerint nincs Istennek valódi, betű szerinti Fia. Az Isten Fia-elméletnek csupán Krisztus testté lételére kelleme korlátozódnia, vagy arra, hogy Isten úgy nyilatkoztassa ki önmagát, mintha saját Fia lenne. Egyik elmélet sem képes bemutatni Isten szeretetét, ahogy odaadta Fiát, hogy meghaljon a bűnösökért. Ráadásul ez az elmélet, amely tagadja Krisztus fiúságát, Jézus halálát csupán egy emberi halálra korlátozza. Mivel ha Krisztus csupán csak kinyilatkozása volt az egy Istennek, akkor Ő nem tudott meghalni, mivel a Biblia azt tanítja, hogy Isten nem tud meghalni (I. Tim. 6:16). Tehát ezzel az elmélettel a hívők abban a hitben élnek, miszerint Isten úgy szerette a világot, hogy lejött a földre úgy téván, mintha tulajdon Fia lenne, és meghalna, bemutatva az irántunk való nagy szeretetét.

Kik a triteisták?

A triteista elmélet szerint a Biblia egy Istenét valójában három különálló lény alkotja, akik „egyek”, mivel tökéletesen egyesültek céljaikban, terveikben, szándékaikban, és egyesültek a munkában is. E szerint az elmélet szerint Isten nem egy személyes lény, hanem inkább három személyes lény csoportja vagy bizottsága. A

triteizmus tehát: Három személy, aki három elkülönült lény, és akiket egynek neveznek, mivel egyik szándékban és jellemében.

Mi a megoldás tehát?

A hit. Ami természetesen változik és fejlődik életünk folyamán. A „gyökér-törzslombkorona” vagy „jég-víz-gőz” szemléltető képek gyermekkorunk Szentháromság-kíváncsiságára adhatnak egyfajta választ, de nagyon gyorsan meghaladottakká válnak.

Később a hármasság egységének megértéséhez hozhatunk egyszerű példákat a fizika világából, de ez sem adhat teljességet. A felnőtt Élet és hitélet kihívásai között hamar rádöbbenünk, hogy megoldásra, és nem csak válaszra van szükségünk. Megtapasztaljuk, hogy életvezetés nincs hiba (azaz véték, bűn) nélkül. Hiába a Teremtő Atya adta talentumaink, hiába a megszentelő Szentlélek naponként átélt megerősítő öröme, elbotlunk, mert elfáradunk. A legkiválóbbak is meglankadnak...

Ilyenkor nincs más „megoldás”, csakis a megváltás, azaz Jézus korrekciója a személyes életünkben. Legnagyobb tudomány életünkben a bűnbocsánatból élés, mert magunknak tudunk a legnehezebben megbocsátani – többnyire hibás döntéseink miatt. Nem is élnek vele csak kevesen! Tessék megnézni a »nevükben« keresztényeket! Az örömtelen csakazértis-lelkületűeket, a rajongókat, akik megteremtik maguknak képzelte világot, ami csak az ő fejükben-lelkükben létezik – pedig Jézus azt kéri a főpapi imádságában: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy tartsd meg őket a világban”.

1+1+1=1? az ÚR-Isten matematikája

Minden egyes számjegy magától az Úrtól származik. A számok az Isten végtelen szabályosságának kifejezői, amely Isten teremtett világából visszatükröződik.

A Szentírás arra tanít bennünket, hogy három isteni Személy van: az Atya, a Fiú és a Szentlélek, akik egyenlőképpen örökkévalók, (kezdet valamint vég nélkül) és egyenlőképpen végtelenek (korlátok és határok nélkül) és mégis e három személy

egyetlen Isten, Aki örökkévaló és végtelen.

Első látásra úgy tűnik, hogy ez a tan nem logikus, mivel $1+1+1=3$, azaz három egyenlőképpen örökkévaló és egyenlőképpen végtelen isteni Személy egyenlő három Istennel. Azonban a Szentírás a Szentháromság-gal kapcsolatosan az alábbiakra tanít bennünket: $1+1+1=1$ Hogyan lehetséges ez? A válasz abban rejlik, hogy Isten – és csak egyedül Ő – végtelen. Tehát: Végtelen + Végtelen + Végtelen = Végtelen.

Ez igaz, mivel a végtelenhez semmi nem adható hozzá. Ezért ha a végtelent a végtelenhez hozzáadjuk, az eredmény mindig végtelen lesz.

A matematika tudományából megtanulhatjuk, hogy a Biblia Istent nem az idő és a hely függvényében kell meglátnunk, hanem az Ő örökkévalóságában és az Ő végtelenségében.

Ha nem követjük a pontos matematikai szabályokat vagy megoldási lehetőségeket, kudarcha fulladunk és elbukunk. Az Úr életre vonatkozó lelki szabályainak megtagadása ugyanezzel a következménnyel jár. Az evangélium nem törli el a törvényt, hanem betölti azt.

Szentháromság ünnepi vasárnapok hosszú sora következik. Az ünneptelen félév. Mondják azok, akik kívülről nézik az Egyházat. Belülről nézve minden egyes napja ünnep, mert a kegyelmi idő megélésének a lehetőségét adja a „most”-ban. Ehhez kell a titokzatos Szentháromság-hit. Ahogyan életünk többdimenzionális, hiszen egyik pillanatban teljességgel kell szülőkként problémákat megoldani gyermekeink nevelésében, másik pillanatban párkapcsolatunkért kell áldozatot hoznunk férfiként vagy nőként, megint máskor kötelességünket kell teljesítenünk szüleink felé, mint gyermekek stb... nos így van szükségünk egyszer az Atyára, máskor a Fiúra, s egészen más élethelyzetben a Szentlélek gondolat tisztító, lélekfrissítő erejére. Az élet nemcsak gyermekkorból áll, hanem felnőtt és öregkorból is. Nagy-nagy türelem – nemkülönben alázat – kell nemcsak az Isten rész szerinti megértéséhez, hanem egymáshoz is, ha a Szentháromság Istentről akarunk elmélkedni...

Franko Máttyás

„Ez a vég – számomra az élet kezdete“

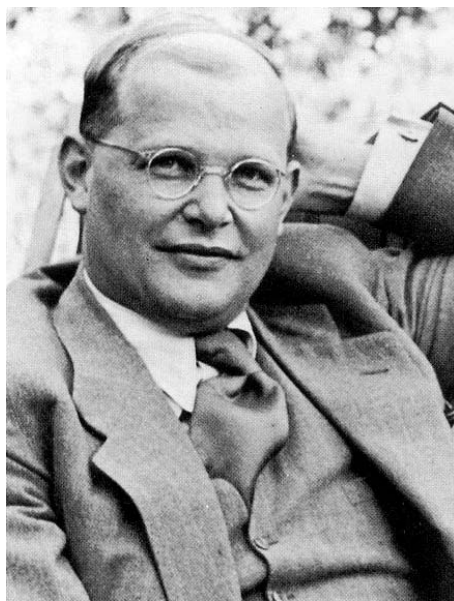
Hatvan éve halt meg Dietrich Bonhoeffer

Nyitott volt mindenki felé, nagyon gyorsan tudott kapcsolatot teremteni mindekivel, de nem kedvelte a „haverkodást“. Szociálisan elkötelezett nagyhatalús lutheránus teológus volt, aki távlatban gondolkodott. 60 évvel ezelőtt végzett vele a náci gyilkoló-gépezet...

„A barakk egyik szobájának félig nyitott ajtaján át láttam Bonhoeffer lelkész, mielőtt rabruháját levetette volna, amint a legbensőségesebb imában elmerülve térdelt Istene előtt. E rendkívül rokonszenves férfi imádságának teljes odaadása és meghallgattatásának bizonyossága a legmélyebben megrendített. Még a vesztőhelyen is mondott egy rövid imádságot, aztán bátran, fegyelmezett nyugalommal ment fel a bitófához vezető lépcsőn... Csaknem ötven esztendő orvosi működésem alatt alig láttam embert ennyire Isten akaratában megnyugodva meghalni.“ – E vallomás attól a férfitől származik, akit az 1945. április 9-én végrehajtott kivégzések hajnalán rendelték a halálraítéltek mellé a flossenbürgi lágerben.

A doktor nem ismerte személyesen Dietrich Bonhoeffert. S a „világ“ sokáig szintúgy nem tudott arról az evangélikus lelkészről és teológusról, aki tettei és szavai összhangjával, a végsőig tartó helytállásával a XX. századi történelem egyik felkavaró Krisztus-követő egyénisége volt. Az embertársait a pokollá vált földön is szolgáló szeretet példája. A halált nem kereső, életvidám, derűs és megfontolt, de a vértanúságot is vállaló ember.

Bonhoeffer 1906. február 4-én született Breslauban (ma Wrocław), egy nyolcgyermekes családban. Tizenhét



évesen kezdett teológiát tanulni Tübingenben. Lelkészi, illetve tanári munkáit Barcelonában, New Yorkban, Londonban, és Berlinben végezte. 1935-ben vette át a náci hatalommal szemben álló Hitvalló Egyház illegális szemináriumának vezetését. 1938-ban kiutasították Berlinből, három év múlva pedig már irodalmi publikációit is letiltották. Amerikai útjáról – a szolidaritást sürgető lelkiismerete szavára – végleg visszatért Németországba. 1943 áprilisában letartóztatták.

Katonai börtönben volt, később a buchenwaldi tábor foglya lett. Regensburgon és Schönbergen keresztül vezetett az útja élete utolsó állomáshelyére, a flossenbürgi táborba.

Amikor 1944-ben megghiúsult a Hitler ellen tervezett merénylet, a nyomo-

zás során kiderült, hogy már 1939-ben szervezkedés indult a Führerrel szemben, amelynek részese volt Bonhoeffer is. Ez végképp megpecsételte sorsát. De súlyosan téved, aki Bonhoeffer alakját pusztán egy politikai ellenállóéval azonosítja. Cselekedeteit az Istenbe, Krisztusba vetett hite irányította. Mindig az elesettek, a kitzasztottak, a társadalom peremére kerültek érdekében élt és szólt fel. Megrendítő a fogságban is derűs, másokat vigasztaló és bátorító Bonhoeffer leveleit olvasni, s azokat a gondolatait, amelyeket a letartóztatása előtti hónapokban vetett papírra, amikor már megfigyelés alatt állt. „Ez az írás (melyet néhány barátjának szánt karácsonyi ajándéknak) cserepek és szarufák közé dugva maradt fenn házkutatások és bombázások közepette, hogy tanúságot tehesen arról a lelkeségről, amely előbb a cselekvés, majd pedig a szenvedés vállalását mozgatja“ – jegyzi meg Bonhoeffer barátja és leveleinek sajtó alá rendezője, Eberhard Bethge.



Íme, a tanúságot tevő írás egy részlete: „Ki állja meg hát a helyét? Csak az, akinek nem a maga okossága, elvei, lelkiismerete, szabadsága, erényessége jelenti minden dolgok legvégső mértékét, hanem mindezeket kész feláldozni, amikor hitben és egyedül Istenhez való hűségben engedelmes és felelős cselekvésre van hivatva; a felelős ember, akinek élete semmi más nem akar lenni, mint felelet és válasz Isten kérdésre és hívására. Hol vannak az ilyen felelősök?“

Feltett kérdésére élete volt a válasz. Bonhoeffer utolsó baráti beszélgetését ezekkel a szavakkal fejezte be: „Ez a vég – számomra az élet kezdete.“

Szigeti L.





A Lélek gyümölcsei – Luther magyarázata

„Ne dicsekedjék senki nagyon a Lélekkel, ha a kinyilatkoztatott Igére nem hallgat. Az ilyen lélek egészen biztosan nem jó, hanem maga a pokolbeli ördög. Mert a Szentlélek a bölcsességét, tanácsát és összes titkát az Igébe foglalta bele, s abban nyilatkoztatta ki, s így senki se mentegetődzhet, s másutt semmit sem kereshet. Mint ahogy nem is tanulhatunk és kívánhatunk fontosabbat és jobbat, mint amit a Szentírás Jézus Krisztusról, Isten Fiáról, a mi Üdvözítőnkől tanít, aki meghalt és feltámadott értünk.” (Luther)

A szeretet a Lélek legfőbb gyümölcse. A szeretet Istenhez való bizalmas odaforulást jelent – akkor is, ha haragszik, és a felebaráthoz – akkor is, ha az idegeinkre megy. Mert a szeretet éppen ott bizonyítja meg magát, ahol megsebzik és zavarják. Ezt tanulhatjuk a vértanúktól, de Jézus szenvedéséből is. A felebaráti szeretet pedig ott lesz éppen a



A 95 tétel kiszögezése a wittenbergi vártemplom kapujára. A latinul írt tételeket lefordították németre, s azokat „két hét alatt megismerte minden német, 6 hét alatt pedig egész Európa”.

Luther Márton műve

az ágostonos barát, aki egyszer s mindenkorra megváltoztatta a világot

Luther Márton kétségtelenül az egyetemes egyháztörténet egyik legjelentősebb alakja, akinek a tanításai, életelvei évszázadokon át meghatározták a protestáns felekezetek teológiáját és gyakorlatát, egyúttal visszafordíthatatlan hatást gyakorolt a katolicizmus újkori fejlődésére is. A különböző tudományterületeken megmutatkozó kivételes képességeit aligha vitatják, ám írásmagyarázata megítélését illetően meglehetősen eltérnek a vélemények az egyes felekezetekben. Az alábbiakban Luther életének legfontosabb történéseiről olvashatunk. E cikk összeállítását az tette indokoltá, hogy mintegy fél éven keresztül csütörtökről-csütörtökre a bibliaórán Lutherrel foglalkoztunk. Így aztán amikor Eric Till Luther-filmje a mozikba került és együtt megnézhattuk e szép, s történeti hitelesség szempontjából korrekt alkotást – mi tulajdonképpen „isméltünk”.

legjobban látható, ahol a felebarát az idegeinkre megy és csak gyűlöletet érdemelne. De különben sincs más erőny, amelyet a képmutatás könnyebben környékezne meg, mint a szeretet. Annaira, hogy az apostol Rómába írt levelében ez egy miatt aggódott: „A szeretet legyen képmutatás nélküli.” (Rm 12,9) Istennek ugyanis sok ilyen szerelmese van, ahogy azt a zoltárokból olvassuk: „Dicsér téged, ha jót tettél vele” (Zsolt 49,19), és: „Szerették őt szájál és becsapták nyelvükkel” (Zsolt 78,36).

Elrejtőzve marad a szeretet, amíg béke van, de semmi sem tolu a tudatunkba olyan élesen, mint a szeretet, a reménység és a hit, - ha békétlenség tört ki...

Az öröm a Lélek (második) gyümölcse, az, hogy Istennek és a felebarátnak örülök. Istennek akkor, ha a világ legnagyobb vihara közepette is az Urat áldjuk éjjel-nappal (még a tüzes kemencében is). A felebarátnak akkor, amikor nem javait irigyeljük meg tőle, hanem azokhoz sok szerencsét kívánunk neki. Mégpedig úgy, mintha a sajátunk lenne! Mindenképpen azonban akkor, ha javait Isten ajándékeként áldjuk...

A Lélek (harmadik) gyümölcse a békesség, amely kettős természetű lehet. Békesség Istennel, amennyiben a jó lelkiismeretünk a Krisztus irgalmára alapul. Ez bizonyos körülmények között „magasabb minden értelemnél” (Fil 4,7) – akkor, hogyha megzavarják, pl. azért, hogy Isten elfordul tőlünk, elrejtí arcát előlünk, s a lelkiismeretünk így magára hagyva szerencsétlenkedik. Béke a felebaráttal ott van, ahol az ember enged neki. Emberek közti béke sohasem lehetséges, ha mindegyik a maga igazát hajtogatja, keresi és védelmezi. Ilyenkor semmit nem értenek a békességen, amelyet Pál dicsér: „Amennyire rajtatok áll, mindenki velük éljetekek békességben” (Rm 12,18).

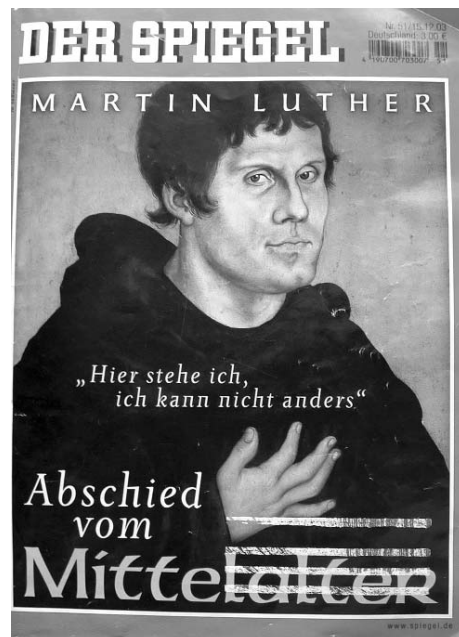
– A Galáciai levél magyarázata, 1519

Gyermek- és ifjúkora

Luther apja egy paraszt fia, aki később bányász lett. 1484-ben, Márton fiuk születése után

Eislebenből Manzfildbe költöztek, hogy az ottani rézbányák egyikében munkát vállaljon. A szerény vagyonnal rendelkező Luder megtalálta számítását, 1491-re Manzfild legtekintélyesebb családjai közé tartozott. Luther édesanyja, Margarete Luder, otthon a gyerekekről és nevelésükről gondos-

gott. Luther édesanyja, Margarete Luder, otthon a gyerekekről és nevelésükről gondos-



Luther újra és újra az érdeklődés középpontjába kerül... nem csoda, hiszen bibliafordításával egysegítette a német nyelvet, s megvetette a nemzeti irodalom alapjait.

kodott. Luther véleménye szerint édesanyja szigorú nevelő volt.

Luthert öt éves korában apja a mansfeldi latin iskolába íratja be, ahol régi, középkori módszerekkel folyt az

oktatás. A kis diákokba a szó szoros értelmében beleverték a latint, az írást és olvasást. Luther későbbi visszaemlékezéseiben csak „számáristállónak“ és „ördögiskolának“ nevezte. 1497-ben Luther Magdeburgba küldi apja a sokkal igényesebb „közös élet testvérei“ közé. 1498-ban Eisenachban folytatja tanulmányait és az ottani rokonaiknál lakik.

A család jó anyagi helyzete megengedte, hogy Luther 1501-ben tanulmányait az Erfurti egyetemen elkezdhesse. Apja minden nélkülözhető garast elsőszülött fia képzésére fordította, hiszen jó hírű jogászt és úriembert akart faragni Márton fiából.

Erfurti egyetemet 1392-ben alapították, Luther ifjúkorában a legfontosabb német egyetemek közé tartozott, így apja választása egyértelmű volt.

A középkori egyetemi rendszer nem engedte a diákoknak a jelentkezés után a „magasabb“ fakultások látogatását, így Luthernek is először az ún. hét szabad művészetet kellett hallgatnia. 1502-ben megkapja az akadémiai fokozatot, 1505-ben pedig magiszter lesz. Apja rendkívül büszke volt rá és remélte, fia, mint végzett jogász, a választófedelem udvarában kap majd állást.

Luther – ahogyan a történetből ismerjük – 1505. július 2-án megfogadja, hogy beáll szerzetesnek. Luther fogadalmát megtartotta, melyen környezete nagyon meglepődött, hiszen Mártont életvidám embernek ismerték. Apja fenygetése és a család rosszallása ellenére is belépett az Ágoston-rend erfurti kolostorába.

Luther Márton, a szerzetes

Egy nagy viharban – így a történet – megfogadta, hogy szerzetes lesz. Ezen döntésen akkor sem akart változtatni, mikor barátai és főleg édesapja a sikeres hallgatót tanulmányának befejezésé-

sére próbálták rábeszélni. 1505-ben kolostorba vonul és 1506-ban a szerzetesi fogadalmat tesz.

A szerzetesi élet nagyon megerőltető volt, Luther igyekezett minden szabályt pontosan be- és megtartani. A szerzetesek napjai imádkozással, böjtöléssel és munkával teltek. Luther a Bibliával szerzetesi éve alatt kerül közeli kapcsolatba.

1507-ben Luthert áldozópappá szentelték. Ebben az évben kezdi el teológiai tanulmányait Erfurtban. Skolasztikával foglalkozik, és itt kerül először kapcsolatba a humanizmus gondolataival. Szintén ekkor kezdi el az eredeti görög és héber nyelven tanulmányozni a Bibliát. (Bibliahumanizmus).

Luther professzori éve alatt is vívódik, Isten kegyelmét keresi. A nagy felismerését a Római levél alapos tanulmányozása közben teszi. Megvilágosodik előtte, hogy az ember csakis kizárólag Isten kegyelméből igazulhat meg, nem pedig jócselekedetek által. „...mert Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki benne hitből hitbe, ahogyan meg van írva“ Róm.1,17).

Luther saját írásai szerint ezt a döntő felismerés a wittenbergi kolostor toronyszobájában érte. Luther körül egy teológuskör alakul, melynek tagja volt Nikolaus von Amsdorf és Karlstadt (Andreas Bodenstein) is. 1514-ben Luthert a wittenbergi városi templom prédikátorává választották.

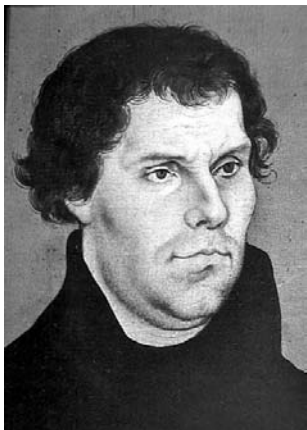
A 95 tétel, és következményei

Az előzmények – Bizonyos idő után észrevette, hogy sokan wittenbergiek közül nem hozzá járnak gyónni, hanem a brandenburgi és anhalti városokba – mint pl. Jüteborgba vagy Zerbstbe – utaznak búcsúcédulát (elsősorban a Peter búcsúcéduláit) vásárolni.

A búcsúcédula árusítása, amely tulajdonképpen a gyónást helyettesítette, a lelki üdvösség megvásárlását jelentette, amit Luther teljes mértékben helytelenített. Szilárdan hitt abban, hogy mindenkinek egész életében Isten kegyelmében alázatosan bízva kell élnie.

A búcsúcédulákkal való kereskedés 1507-től kezdve drámaian megnőtt, mert a római kúriának és a búcsúlevelek németországi árusításával megbízott Albrecht von Brandenburg püspöknek egyre gyakrabban akadtak pénzügyi problémáik.

Johann Tetzel dominikánus szerzetes Anhalt és Brandenburg tartomá-



nyokban árulta a búcsúcédulákat, mint egy vásári kofa, ezért sok legenda keletkezett róla. A korabeli tudósítások szerint Tetzelnél még a halottak bűneit is meg lehetett gyónni. Tetzel szólasmondása ez volt: „Wenn das Geld im Kasten klingt, die Seele in den Himmel springt“, azaz, „Amint a pénz a ládában csörren, a lélek rögtön a mennybe röppen“.



Luther ezt élesen elítélte és heves tiltakozást váltott ki benne.

1517. október 31.

1517. október 31-e előtt Luther már többször is prédikált a búcsúcédulák kereskedelme ellen. De ezen a napon – miután a búcsúcédula instrukcióját elolvasta – írt egy levelet egyházi feletteseinek. Abban reménykedett, hogy a nézeteltéréseket és visszaéléseket megszüntetik. A levélhez csatolta 95 Tételt, melyet disputájának alapjául szánt. Az, hogy Luther ezen a bizonyos napon a tételeit hangos kalapácsütésekkel valóban kiszégezte-e a wittenbergi vártemplom ajtajára, kérdéses, de legenda szól erről is.

A reakció

Luther tételeit püspökeik kívül néhány barátjának is elküldte. A reakció nem volt azonnali. 1517 végére tételei nyomtatásban is megjelentek Lipcsében, Nürnbergben és Baselben egyaránt. Egyes humanista tudósok és fejedelmek egyetértettek vele, de a római kúria a tételeket teljes mértékben el-



utasította. Legnagyobb kritikát magától Tetzeltől kapta, aki már halállal is fenyegette és azt követelte, Luthert is égessek meg, mint Huszt Jánost.

A püspökök reakciója lassú volt és óvatos. Először a pápát értesítették a „lázadásról“, majd Luther felettéseit kérték meg, hogy csillapítsák le őt. A Luther által ismertetett hibákat néhány püspök a reformáció elején még elismerte.

A wormsi birodami gyűlés

Luthert a pápa egyházi átokkal sújtotta, ezzel eretneknek nyilvánították. A császár a fejedelmek nyomására Wormsba idézte Luthert, akit a fejedelmek saját céljaik elérésére akartak felhasználni. A birodalmi gyűlésen Luthernek vissza kellett volna vonnia tanításait. A fejedelmek, kik Luther oldalán álltak, abban reménykedtek, hogy a küszöbön álló események révén Róma politikai ereje Németországban gyengülni fog. Luther fellépését a birodalmi gyűlésen tárgyilagos, okos és jól meggondolt fellépésként emlegetik. Kétszer kellett a császár előtt megjelennie és mindkét alkalommal

Frigyes választófejedelem parancsára Luthert elrabolják, mikor a wormsi birodalmi gyűlésről hazafelé tart. A fejedelem abban reménykedett, hogy így Luthert megóvhatja a birodalmi átok következményeitől. Luther idejének



Luther és családja. „Katám, Te császárnő vagy! Vedd észre, s adj hálát az ÚRistennek!“ (Lutheréknek hat gyermekük volt, ebből két kislány meghalt. A festményen még itt látható Magdolna, aki 13 évesen „ment el az Úrhoz“.

nagy részében azt a Bibliát fordítja le németre görög nyelvről, amelyre hivatkozott Wormsban. Az Újszövetség lefordítása nagyjából 10 hét alatt elkészül, ami emberfeletti teljesítmény. Ezt a fordítást később Melanchtonék átnézik, majd 1522 őszén kinyomtatják, ez az ún. „Szeptemberi Biblia“. A Biblia nagy népszerűsége tett szert, óriási mennyiségben kelt el. Az Újtestamentum nyelve vezetett a német irodalmi nyelv kialakulásához.

Utolsó évei

Luther utolsó éveit különböző betegségek nehezítették.

ték. Ezenkívül erősen megviselte Magdalena nevű leánya halála 1542-ben.

Az utolsó években Luther vallási türelme egyre fogyott. A zsidók ellen féktelen kirohanásai voltak. Pedig ő írta korábban a „Hogy Jézus Krisztus is zsidónak született“ című művét, amelyben Jézus zsidó mivoltát emelte ki. Egy keletről érkezett beszámolóban arról hallott, hogy Morvaországban a zsidók saját hitükre térítgetik a jóakaratú polgárokat. Luther teljesen felháborodott ezen, és megírta „A zsidókról és hazugságaikról“ című könyvét 1543-ban.

A kúria elleni harcai Luthert elfárasztják. Élete vége felé egyre élesebb szavakkal támadja a pápaságot, amely nem hajlandó észrevenni hibáit. Luther teljesen lemond róluk, amikor 1545-ben, egy évvel a halála előtt megírja „Az Ördög alapította római pápaság ellen“ című munkáját. Ebben a munkájában a pápát már antikrisztusnak bélyegzi.

Tanárságát a wittenbergi Egyetemen szinte élete végéig folytatta, az utolsó előadását az alábbi szavakkal fejezte be: „Ich bin schwach, ich kann nicht mehr.“, vagyis „Gyenge vagyok, nem bírom tovább!“

Luther óriási egyéniség volt. Amikor a katolicizmus hatalmának abszolút csúcsán volt, akkor a Bibliára és lelkiismeretére hallgatva mert reformálni. Nem reformátornak született, hanem azzá alakította a történelem Istene. Ezt az óriási terhet elfogadva az emberséges, megélhető krisztus-hit példájává vált.



egyértelműen felszólították, hogy tanítását vonja vissza. Luther viszont nem látott semmi bizonyítékot tételei és nézetei ellen, amely miatt kénytelen lett volna azokat visszavonni. „Amennyiben engem az Írás tanúságával vagy észérvekkel meg nem győznek, mert én a Pápanak és a zsinatoknak nem hiszek, mivel bizonyos, hogy gyakran tévedtek és sajátmagukkal is ellentmondásba keveredtek, így én az általam idézett szentírási helyek alapján meg vagyok győzve lelkiismeretemben és Isten szavainak fogságában. Ezért nem akarok semmit sem visszavonni, mert a lelkiismeret ellen tenni nem lehet biztos és gyógyító sem. Isten segítsen meg engem! Amen.“ Luther híres szavai „Itt állok másképp nem tehetek! Isten segíts, Amen!“ valószínűleg nem Luthertől származnak. 1521. május 4-én Bölcs



„Itt állok, másképp nem tehetek..“

Ima a hősökért



Foto: Bálint György

2005. május 29-én este 7 órakor a tatai I. Világháborús emlékműnél hősök-napi megemlékezést és koszorúzást szervezett a **Vitézi Rend Komárom-Esztergom megyei csoportja, a Nemzettség a Fiatalokért Társaság és a Tatai Polgári Körök Szövetsége.** Erre az alkalomra egy imádságot kértek tőlem, amely az alábbiakban olvasható/elimádkozható...

Irgalmas Istenünk! Emlékező szívvel jövőnk most eléd, áldd meg gyenge akarásunkat, fogadd el botladozó szavainkat...

Urunk Istenünk! Először is köszönjük Neked a békét, a külsőt és a belsőt is. Köszönjük Neked szüleinket és nagyszüleinket, akik gondot viseltek ránk, s megköszönjük most azokat, akiket hol a történelem vihara, hol emberi téboly a halálba küldött.

Urunk! Annyi könny pereg előttem, annyi sikoltás száll Feléd, annyi árvaság zokog a Te színed előtt. Nem tudhatjuk, miért tetted árvákká a gyermekeket, miért vetted el az édesapának, az édesanyának jó fiát, miért szakítottad el a férjet a hitvesétől, miért a forrón szeretett testvért a testvértől, miért borul ismeretlen hant annyi ifjú szív fölébe, miért kellett annyi új sírt hantolni temetőinkben, miért ez

a végtelen bánat a nagyvilágban?

Urunk Istenünk! Nekünk csak könnyeink vannak, nekünk csak imáink vannak. Megvalljuk Urunk, másutt sehol nincsen menedékünk, egyedül Te nálad. Kérünk Téged, juttass minket bölcs szívhez. Engedd, hogy tanuljunk a múltból. Láttasd meg velünk elődeink példáját, akik önfeláldozással életüket adták oda hazájuk védelméért, mert hittek Tebenned és szerették hazájukat.

Urunk, tudjuk, hogy nincs igazságos háború, hogy nincs ingyen győzelem, s tudjuk, hogy a bűn miatt ront ma is ember emberre, s nemzet kényserít nemzetet szolgaságba.

Urunk, védj meg minket az értelmetlen pusztulástól, de védj meg minket a szellemi tunyaságtól, a nemtörődomségtől és közömböségtől is. Óvj meg minket szent angyalaid révén az anyagvilág kísértéseitől, és a hétköznapiak reménytelenségétől.

Kérünk Téged, tarts meg minket hitben és szeretetben, adj nekünk testvéri egyetértést akkor is, amikor az önzés sötét fellegei gyülekeznek fölöttünk.

Urunk! Szentlelked által erősíts meg minket az emlékezés nehéz perceiben, hogy helyesen gondolkodjunk, beszéljünk és éljünk. Irgalmad palástjával borítsd be mindazokat, akiknek szíve vérzik, mert nem lehet elfelejteni édesapát, gyermeket és testvért,

akik életcél, családot és boldog ott-hont veszítettek el e földről...

Időtlen Isten, ki az időnk Ura vagy! Minden értelmet meghaladó szeretetedbe ajánljuk hőseinket! Légy kegyelmes az ő lelkükhöz odafönn, a Te mennyednek országában jutalmazd meg őket a másvilág üdvösségével.

Add, hogy drága nevüket kegyelet, hála és szeretet őrizze meg mindenkoron! Emlékeztük hadd váljék a mi áldásukra, hogy hozzájuk hasonlóan áldozatkészség és nemes életfelfogás dicsojtse meg a mi életünket is.

Hadd lássa az ő lelkük azt, hogy nem hiába ontották vérüket, hogy nem méltatlanokért helyezték oltárra életüket.

Urunk Istenünk! Csöndesítsd el az emberi vadságot, a vérontás szellemét; add vissza az embereknek elveszített méltóságukat! Vigasztalj meg



Foto: Bálint György

minden gyászolót siralmában, emeld föl a porba zuhant szíveket! A gyásznak sötétségét enyhítsd meg a megnyugvásnak szelíd sugárzásával és adj hitet, hogy hőseink halála a pusztulás értelmetlenségében mégis a legnemezebb halál volt!

Halál, amelyből a szent emlékezet révén, s a Te irgalmas kegyelmed által élet fakadhat! Ámen.



Foto: Bálint György



„Lánc és Biblia“

2005. Böjt 4. vasárnapján délután négy órakor kezdődött az a szeretetvendégség, melynek keretében Molnár József oroszlan yi evangélikus lelkész tartott előadást „Lánc és Biblia“ címmel. Ahogyan a cím is sejteti, olyan téma került elé nk előadónk jóvoltából, melyről keveset tudunk, vagy amit tudunk, azt nem pontosan: Evangélium a büntetésvégrehajításban...

Hogyan kezdődött?

1972. június 18-án születtem Nyíregyházán. Evangélikus vallású édesanyám és görög katolikus hitű édesapám döntése nyomán én az evangélikus gyülekezetben nyertem keresztséget.

Laborczy Géza lelkész ú r konfirmált, s vezetett be a gyülekezeti életbe. Az általa vezetett ifjúsági órák hangulata és a beszélgetések mélysége ma is a szép emlékek közé tartoznak. A konfirmáció utáni, nyári ifjúsági táborban kaptak egyértelmű en meghatározta k jövőmet. 16-17 évesen az akkori lelkészhiány miatt az ifjúsági munkában és a gyermekek hittanoktatásában már lehetőséget kaptam a szolgálatra.

Akkor hamar felelősséget hordoztál...

Igen. 1990-ben érettségiztem, s szerettem szőlő- és gyümölcstermesztő szakmát. De ekkorra már feladtam gyermekkori álmomat, a kertészmérnöki diploma megszerzését. Sikeres felvételi vizsgát tettem a teológiára. Az első három évben, döntően *Laborczy Géza Sztankó Gyöngyi* lelkész körzetében segítettem, mivel minden hétvégén hazautaztam Budapestről. Az óvodai, iskolai hittanoktatásba, a konfirmációi előkészítő munkába is betekinthe ttem. Sok-sok, ma is használható tapasztalatot szereztem itt és a vasárnapi, tanyákban tartott istentiszteleteken is.

A teológiai tanulmányok utolsó két éve *Bozorády Zoltán* és *Bozorády*

Zoltánné lelkészek mellett telt el. Ellesve tőlük az idősök közötti szolgálat praktikáit, az intézményvezetés gyakorlatát, s megismerve a Manda-bokrok színes világát. Sok új barátság szövődött az esperes ú r által vezetett ifjúsági csoport tagjait megismerve.

Akkor mondhatjuk, hogy szinte magad káplánja voltál, pedig még nem is voltál lelkész?

Igen. 1995-ben, a nyíregyházi Nagytemplomban avatott lelkésszé *D. Szabik Imre* püspök ú r, s kaptam áldást mind a négy fent említett lelkéstől. Augusztustól kezdődően azután segédlelkészi megbízatást kaptam az oroszlan yi gyülekezetbe.

Mióta is vagy parókus lelkész?

1997-ben az oroszlan yi gyülekezet megválasztott lelkészéül. Az elmúlt évek sok építkezéssel, felújítással teltek. Megőriztem az elődeim által kialakított gyülekezeti struktúrát, amit több szeretetvendégséggel bővítettem. Bib-



liaóráink színesen telnek, egy-egy bibliai könyv sorról sorra való olvasásával, magyarázatával. Videó- és DVD-filmek vetítése is szerepel az évi munkarendben. Az otthoni családlátogatásokon felül igyekszem mindenkit meglátogatni, aki kórházba került. A fiatal felnőttek és középkorúak nagy számú kereszteselése és konfirmációja ébresztett rá arra, hogy a 30-as, 40-es generáció milyen örömmel talál rá az evangéliumra. Ezért a velük való foglalkozásra külön figyelmet fordítok.

Van-e valami speciális feladatod, ami nem kimondottan lelkészi feladat?

A gyülekezeti munkámon felül a Szociális Szolgálat által fenntartott Idősek otthonában szolgáló havi rendszerességgel, hitoktatok a város valamennyi iskolájában, s 2002-óta a Képviselő Testület Egészségügyi és Szociális Bizottságának a tagja is vagyok. 2004 őszétől az oroszországi Ápolási Intézet mentálhigiénés szakembereként dolgozom részmunkaidőben. Több mint 1 éve az Oroszlányi Televízió külső munkatársa vagyok, s szerkesztő barátommal egyházi ismeretterjesztő filmsorozatot készítettünk. Betekintést nyertem a börtönllelkészi szolgálatba is a váci bv. intézetben, melynek eredményeként született meg a Lánc és Biblia c. filmünk, amit itt is láthattunk.

Tótajkú Konczos és Holecskó őseim emlékének adózva a helyi Faluhagyományörző- és Kulturális Egyesület munkáját is próbálom segíteni a magam eszközeivel.

Bizony, ideérkezésünk után azt éltettük magunkban, hogy 2-3 év után tovább állunk. De olyan nagy szeretetet és tiszteletet kaptunk, hogy az időt mindig töltük tovább és tovább. Sok barátunk, ismerősünk van, akik lassan-lassan ideköltnek már minket is.

Úgy hallottam, most mégis elmentek?

Igen. Szomorúak is vagyunk, de a hazahívó szónak, a felkérésre végül is nem tudtunk nemet mondani. A Diósgyőr-Vasgyári Gyülekezetbe hívtak meg igazgató lelkésznek. Igen sok feladat szakad rám, de most úgy érzem Isten segítségével sikerül megoldani ezeket is. Ugyanakkor szüleink közelébe is kerülünk, akiknek tartozunk annyival, hogy idős korukban melléjük álljunk, segítsünk nekik és részt adjunk nekik életükből.

Milyen érzelmekkel gondolatokkal hagyod itt kollégáidat?

Nehéz szívvel, de tudom, hogy ha visszajövök nemcsak volt gyülekezeti tagok és barátok ajtaja nyílik majd ki előttem, de a kollégáké is. Sokat tapasztaltam itt az elmúlt 10 évben. Kezdő éveimben életre szóló indíttatást és pél-

dát adott számomra áldott emlékü *Labossa Lajos* esperes úrral való sok-sok beszélgetés.

Örülök annak, hogy egyházmegyénk lelkészi kara is nagyrészt fiatalokból áll, akik mernek és akarnak új módon közelíteni a hívek felé. Ma már nem lehet 30-40 évvel ezelőtti módon gyülekezetet vezetni. A „modern ember” istenkérése új kihívást jelent mindannyiunk számára. Talán ennek is köszönhető, hogy egy kereskedelmi rádióban másnaponta telefonon jelentkezem, s beszélek arról a témáról, „ami az utcán hever”. Természetesen mindezt lelkészi szemmel látva és láttatva.

Számomra a lelkészi szolgálat komplex szolgálatot jelent. Ki akartam menni és ki is mentem a templom falai közül, mert az emberek ott vannak. A vasárnapi igehirdetésre való felkészülés nagy felelősséget jelent számomra. Mit tudok adni annak, aki az egyházra, Istenre szánja hetének egy óráját? De én meg akartam keresni, és meg is találtam az embereket a hétköznapijaikban is. Nekem így „kerek a világ”, és így teljes az egyházi szolgálatom.

Ebben a sokszínűségben gyakran támaszkodom lelkészavatási ígémre, amely eddig is elkísért: „Kelj föl, egyél, mert erő feletti út áll előtted!” »1Kir.19,7«

„Privát” életed? Bár illet lelkésszel kapcsolatban csak félve mondhatunk ki...

1996-ban házasságot kötöttem *Szmolár Edittel*, aki az oroszországi rendőrkapitányság bünyügyi főelőadójaként dolgozik. 1997-ben megszületett *Barbara* leányunk, 2002-ben pedig *Gergő* fiúnk.

Hitemen kívül ők adják azt a hátteret, ami lehetővé teszi, hogy lelkészi szolgálatom kiegyensúlyozott, és őszinte legyen.

Isten áldja meg továbbra is szolgálatodat, s adjon eredményt az Úr szőlőskertjének Diósgyőr-Vasgyári sorában is!





Nem csak kenyérrel élünk...

Manapság számos könyv szól arról, mit együnk és hogyan étkezzünk. De vajon melyik az, amelyik valóban az egészségünk védelmét kívánja szolgálni, nem pedig a magas példányszámú eladhatóságot? Melyik az táplálkozással foglalkozó szakkönyv, amelyik valóban hozzásegíti az olvasót az egészséges életmód elsajátításához? Régi felismerés: életminőségünk, gondolkodásmódunk tükrözi, ahogyan és amit eszünk... Az alábbiakban megtudhatjuk Cselédes Katalin dietetikustól, mit tanácsol nekünk a táplálkozással kapcsolatban egy régi-régi könyv: a Biblia. Apropóját beszélgetésünknek az adta, hogy Kata az elmúlt napokban védte meg szakdolgozatát a Pécsi Tudományegyetem Egészségügyi Főiskolai Karának Dietetikus Szakán. A dolgozat címe sokat sejtet: „Az Ószövetség, mint étrendi útmutató”.

Mit csinál egy dietetikus?

Táplálkozási és ételmezei szakemberek, vagyis dietoterapeuták vagyunk. Ételmezei üzemeket vezethetünk, egyéni és csoportos dietetikai szaktanácsokat adhatunk. Ehhez ismernünk kell az egészséges táplálkozás követelményeit, a helytelen táplálkozás egészségkárosító hatását, a megelőzés módjait és lehetőségeit. De tanultunk egészségügyi etikát, a szociológiát, szociálpolitikát és természetesen általános és egészségügyi jogi ismereteket is.

Miért éppen ezt a témát választottad szakdolgozatod témájaként?

Mert nem idegen számomra az egyházi közeg, s komolyan érdekelt, mit mond erről a Biblia? Vajon mindenben a helyes utat mutatja-e? Miért éppen az a helyes, amit abban olvasunk? Mi lehet a célja Istennek az étkezési előírásokkal? Az egészségre vagy az önfegyelemre nevel, ami egyben út a Gondviselő Isten felé? Sok kérdésem volt, így hát nekivágtam, pontosabban nekivágtunk, hiszen a sok kísérletet, mérést együtt végezni könnyebb.

Hogyan kezdted hozzá?

Először is felkerestem egy kóser vágással is foglalkozó húsfeldolgozó üzemet és az Országos Húsipari Kutatóintézetet is, ahol a kutatásaimat végeztem. Igyekeztem minél több ismeretanyagot gyűjteni arról, hogyan lehet a Biblia „szabályait” a mai kor emberének megtartania. Olyan kóser konyhán dolgozó ételmezei vezetőket kérdeztem meg, akik mindennapi munkájukból kifolyólag kötelesek alkalmazni a Bibliában leírt törvényeket, illetve a hagyo-

mányokon alapuló étkezésre vonatkozó szigorú normákat, az írott és íratlan szabályokat.

Mi volt a kiindulópontod?

A mózesi törvények egy zsidó embert 613 parancs megtartására köteleztek, mára ez 50-re csökkent. Ezek között jelentős helyet foglalnak el a *kasrut-törvények*, azaz az étkezési előírások. Racionális magyarázatukra számos kísérlet történt. Céлом, tudományos vizsgálatokkal alátámasztani a kóser (»alkalmas«) azaz a zsidók által fogyasztható és a nem kóser hús közti lehetséges különbséget. A táplálkozással kapcsolatban ezekre a kérdésekre kerestem a választ. A rituálisan vágott friss húsokat, sóval kezelik (kóserolás). Ez az eljárás megváltoztathatja a frissen vágott hús konzisztenciáját, tulajdonságait, ami a későbbiek során az elkészítésre is hatással lehet. Ez indított



el, hogy megvizsgáljam a tiszta állatból származó rituálisan vágott és vértelenített húst és összehasonlítsam az ipariag levágott hússal. Munkámban arra is választ akartam kapni, hogy az étkezési szokások tisztán lelki vonatkozásuk miatt ilyen erősen szabályozottak vagy tapasztaláson alapuló „táplálkozástudományi” vonatkozással is bírnak.

Dolgozatom alapját képezi a mózesi Ötkönyv, héberül a Tóra, vagyis Törvény, mivel nagyobb részben erkölcsi, vallási, illetve társadalmi törvényeket is tartalmaz. Ezek a törvények formálták és formálják mind a mai napig a zsidó nép szokásait, alakították ki kultuszát és társadalmi életét, megtartása a lelki növekedést szolgálja.

Mit mond tehát a Tóra?

Két „étlapról” tudósít. Az első így olvashatjuk a genezis első fejezetében: *„Nézzétek, nektek adok minden növényt az egész földön, amely magot terem, és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel, hogy táplálékotok legyen. A mező vadjainak, az ég madarainak s mindennek, ami a földön mozog és lélegzik, minden növényt táplálékul adok.” (Ter 1,29-30)*

A Biblia itt említi először a táplálkozás kérdését. Csak növényi eredetű ételek álltak rendelkezésre: zöldség, gyümölcs, magok, füvek, gabona. A kezdet kezdetén tehát nem volt „engedély” a húsevésre.

De aztán elhatalmasodott a gonoszság az egész földön..

Pontosan, s jött a második, a „módosított” étlap. Azóta engedélyezett a hús fogyasztása miután az özönvíz

pusztító erejétől csupán Noé és családja menekült meg, no meg az a fajtánként két állat, amit Noé a bárkába bevitt a veszedelem előtt. „A föld minden állata, az ég minden madara, a föld minden csúszómászója és a tenger minden hala féljen és rettegjen tőletek: a kezeitekbe adom őket. Minden, ami él és mozog, szolgáljon nektek eledelül, mindent nektek adok, mint a zöld növényt. Csak élő állatot vérevel együtt nem ehettek.” (Ter 9, 2-4) Az idézet is megerősíti, hogy az Isten által előírt ideális étrend az ember számára nem a vegetáriánus.

A kóserrel többé-kevésbé tisztában vagytok, de mit takar a kasrut?

Az előírások lényegében véve három csoportra oszthatók: 1) csak tiszta állat húsa fogyasztható 2) a húst vérteleníteni és zsírtalanítani kell 3) tejes étel nem fogyasztható együtt húsos étellel.



Egy kóser konyhába lépve, azonnal szembetűnnek azok a motívumok, melyek meghatározzák annak zsidó jellegét, hiszen a tejes és a zsíros, sőt a párve (páros) edényeket, étkezeseteket a konyhaszekrény más-más részén tárolják.

A kóser étel elkészítése nagy rutint kíván. Számos vallási előírásra fokozottan ügyelni kell, amik igencsak megkötik a szakácsok, cukrászok, sőt a háziasszonyok kezét is. Egyetlen apró hiba és a félig kész étel már nem fogyasztható. A mai gyakorlatban mindenütt, ahol közösségi étkezés folyik, vagy ahol a nagyközönség számára bármilyen ételt is tartanak, megbízható és hozzáértő rituális felügyeletre van szükség. A felügyeletet hivatásos rituális felügyelő (*masgiach*) végzi, akit a hitközség alkalmaz és ellenőriz. Nagy leleményességre van szükség, hogy a megszabott korlátokon belül mennél több harmonikus ízű, laktató, tápláló ételt varázsoljanak az asztalra.

Kanyarodjunk vissza a szakdolgozathoz! Mit mértetek és hogyan?

Mértük pl. az összpigment-tartalmat. Ez azt jelenti, hogy a húsból hús- és csontszármazékokat (mioglobint és származékait, hemoglobint és származékait)

a hemet szerves oldószerekkel (sósavval savanyított 1:4 arányú víz:aceton elegyben) extraháltuk, majd 10 órás állás után leszűrtük. A szűrlethez pár csepp triklór-etilént adtunk, majd a kivált csapadékot ismét leszűrtük. A tiszta hemin-hidroklorid-oldatot (sósavas hematin) formájában 530 nm hullámhosszon spektrofotometriásan mértük.

Mértük a csepegési veszteséget is. Ez úgy nézett ki, hogy egy csirkemellből 3 szelet húst, összesen 9 mintát vizsgáltunk. A bemért szeleteket polietilén tasakban 4 Celsius fokon felfüggesztve tároltuk (a kereskedelemben szokásos védőgázos csomagoláshoz hasonló módon, a párolgást megakadályozva, úgy, hogy felületük nem érintkezett a fóliával).

A tasakból 5 nap után kiemelt húsdarabot leitatás után lemérve a csepegtetés utáni tömeget kaptuk. A csepegési veszteség a bemért tömeg és a csepegtetés utáni tömeg különbsége, amit a bemért tömegre vonatkoztatva, százalékosan fejeztünk ki.

Mértük még a húsok pH-értékét, vágási ellenállását, szárazanyag- és nedvességtartalmát, fehérjetartalmát, zsírtartalmát, kloridtartalmát. Mindezen kívül számos mikrobiológiai vizsgálatot is végeztünk, sőt szubjektív érzékszervi megfigyeléseket is végeztünk (rágósság, íz, lédúság).

Ez így nagyon tudományosan hangzik, de nem értem. Mi lett a végeredmény?

A vizsgálati eredményeket összefoglalva megállapítottuk, hogy az objektív és szubjektív húsvizsgálatok alapján, a hagyományos és a kóserre vágott csirkemellek pH-jában, csepegési veszteségében és összpigment-tartalmában nem különböznek egymástól. A műszeres színmérés során megállapítottuk, hogy a kóserre vágott csirkemell sötétebb színű, pirosabb színintenzitású és kevésbé sárgás, mint a hagyományos csirkemell. A vágási ellenállás meghatározásánál a várttal ellentétben azt az eredményt kaptuk, hogy a kóserre vágott csirkemell jelentősen puhább, mint a hagyományos, még a sós felületi kezelés után is. A kémiai vizsgálatoknál csak a sótartalomban mértünk jelentős különbséget, a kóserre vágott csirkemell sóartalma hatszorosa volt a hagyományos csirkemellének. A mikrobiológiai vizsgálatok során megbizonyosodtunk arról, hogy a kóserre vágott csirkemell élelmiszer-biztonsági szempontból kedvezőbb a hagyományosnál, azaz a kiindulási és a négynapos csíraszám is 1 nagyságrenddel kisebb volt. Ez az eltarthatósági idejét hosszabbá teszi. Mindez a vágás során történő tökéletesebb kivéreztetésnek és a sóban való állásnak köszönhető.

Az érzékszervi bírálatok során a kóserre vágott csirkemell bizonyult kedvezőbbnek, puhábbnak, porhanyósabbnak, lédúsabbnak, harmonikusabb, teltebb ízűnek, a bírálók értékelése alapján. Összefoglalva az eredmények tehát azt mutatták, hogy a kóserre vágott csirkemell állományi, érzékszervi és mikro-



biológiai tulajdonságai jelentősen jobbak, mint a hagyományos csirkemellé.

Akkor táplálkozunk kóser konyha utasításai szerint?

Ha egészségesen akarunk élni, igen. Hiszen nemcsak a húsokra, hanem minden élelmiszerre kiterjed a kóseriség, azaz az alkalmasság vizsgálata. Ez nem egyedül a zsidóság találmánya, hiszen ami zsidóknál a kóser, az az iszlámban a *halál*. Ott is vannak rituális felügyelők. Érdekes, hogy az iszlám-hitűek megehetnek és szívesen is eszik a kóser ételeket, hiszen tudják, hogy az ő szigorú *halál-előírásaiknál* a zsidók kóseriségre vonatkozó törvényei még szigorúbbak.

A jövő nagy kérdése az élelmiszer-tisztaság, azaz: amit megeszünk annak van-e megfelelő tápértéke, vegyszerektől, antibiotikumoktól mentes-e? Az élelmiszerek vizsgálatának zsidó rituális hagyománya arra figyelmeztet minket, hogy a múlt tapasztalásait érdemes megvizsgálnunk, hiszen ami régi, az olykor lehet modern és előremutató is.

Diplomához hadd gratuláljunk!

Munkára áldást, sok dietetikai sikert, életeredre pedig Isten áldását kívánjuk! Köszönöm a beszélgetést!



3 tonna...



Megkönnyebbült tekintettel szálltak ki barátaink *Karl Georg Marhoffer* igazgató lelkész és presbitere *Andreas Fellingner* abból a bérelt kamionettból, melyet az Esch-Alzettei evangélikus-protestáns Gyülekezet többhónapos lankadatlan munkával ruhákkal, játékokkal és sok-sok hasznos dologgal színültig megtöltött.

A megkönnyebbültséget nemcsak a mintegy 1200 km-es út problémamentes

megtététele okozta, hanem az az új tapasztalás is, melyen barátainkat a határon érte. A korábbi adminisztrációs „kálvária” – mely mindig emberpróbáló volt – az EU-csatlakozásunk következtében eltűnt. Az útlevelek és luxemburgi magyar követség ajánló-levelének bemutatása után a határőrök békésen továbbhaladásra intették a mosolygó lelkészt és kísérlőjét. Maguk se hitték talán, hogy már nincs ide-oda telefonálgatás: „*Mátyás, faxolj kérlek gyorsan egy még frissebb befogadó nyilatkozatot!*” Mert bizony éjszakába nyúlóan ilyenre is volt példa(!) – a kilencvenes évek közepén. Sőt állatorvosi vizsgálatot bizonyító okmányt is prezentálni kellett, hogy a ruhák nem tartalmazznak „élősdit” (értsd: tetvet, bolhát).

Tehát ilyen, a fent említett előnyökhöz is jutottunk EU-csatlakozásunk révén... s ez jó. Az már kevésbé, hogy ezt a szolgálati ágat még jó ideig életben kell tartanunk, hiszen a visszajelzések-ből megtudhattuk idén is, hogy sok-sok családban óriási segítség az ajándék ruha... Ugyanakkor idén sem kellett nagy reklámot csinálnunk. Aki évek óta rendszeresen vissza-visszajárnak a „Halle-

luja-Butik”-ba – ahogy tréfásan valaki elkeresztelte évekkel korábban –, azok most is az első hirdető szóra jöttek. Köszönöm azon lány-, ill. asszonytestvéreimnek, akik segítettek feleségemnek a csomagok kibontásában, szortírozásban!

A tavalyi jó visszhang alapján együttműködünk a Bakonyszombathelyi Evangélikus Gyülekezettel. Hadd köszönjem meg itt is lelkész kollégám Vancsai József feleségének, *Kingának* azt a fáradhatatlan segítséget, amit magára vállalt és vállal, hogy az akciónak még sikeresebb legyen, s a ruhák eljussanak a rászorulókhhoz.

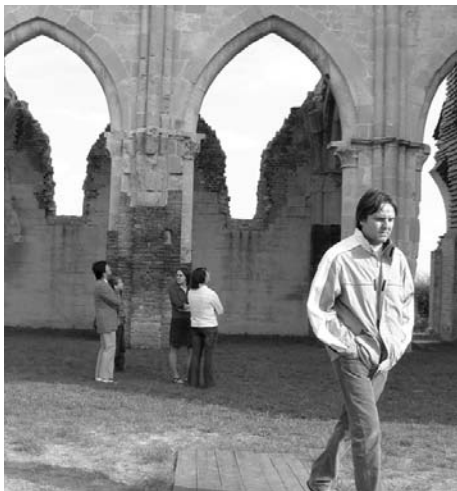




Vendégeinkkel a régi jó szokásnak megfelelően a regenerálódást segítő kirándultunk. Most a gődöllői Grassalkovich-kastély volt soron...



Andreas a kőből faragott őrbódében gyermekeink kedvéért szalutál...



Hazafelé jövet megtekintettük a zsámbéki templomot, s a zsámbéki lámpa-múzeumot is.



A máriagyüdi búcsújáró kegytemplom előtti kereszt tövében. „Jó nekünk itt lennünk...”



A cél-gyülekezet másik fele

Beszélgetés *Vancsai József*
evangélikus lelkésszel a
Bakonyszombathelyi
Evangélikus Gyülekezet
karitatív munkájáról

Milyen karitatív munkát végeztek?

Nagyságunkhoz, erőnkhez mérten – úgy gondolom – sokfelét. Talán azzal kezdeném, hogy különleges helyzetben vagyunk, ugyanis felelőségem a helyi Szociális Gondozási Központ vezetője, s így „elsőkézből” kapjuk az információkat. Rögtön meg kell jegyezni, hogy a Bakonyszombathelyi Általános Iskola igazgatónőjével, *Bócai Évával* közösen – aki egyébként a gyülekezet felügyelője – egy ún. „megfigyelő rendszer” tagjai vagyunk, s ha észrevesszük, hogy valaki valamilyen szociális segítségre szorul, akkor igyekszünk segíteni. Természetesen nem nézzük, hogy a rászoruló evangélikus vagy sem, hiszen a karitatív munka a misszió része, ezen keresztül is „hitelesedik” az egyház hangja. Ez a figyelő rendszer eddig jól működött.

A karitatív munka része a gyermekek táboroztatása, ahol szintén figyelünk arra, hogy a résztvevők között olyanok is legyenek, akiknek ez anyagi nehézséget okozna.

Az elmúlt esztendőben kezdtük a ruha-osztást, amit a tataiakon keresztül a luxemburgi protestáns gyülekezet is támogat.

Milyen visszajelzéseket kaptatok?

Pozitív visszhangja volt minden akciónak. Nem csoda, hiszen akinek segítségre van szüksége, az örül minden kinyújtott kéznek, ajándéknak. Szeretnénk tovább folytatni ezt a munkát, illetve kell is hogy folytassuk. Hálás vagyok mindenkinek, akik valamilyen módon támogatják erőfeszítéseinket.

Jó munkát!



Lelkész, mint vezető... az önkormányzat kisbuszával szállítjuk az összegyűjtött ruhákat.

Konfirmáció – 2005



A felkészülés közel két és fél évét nem mindenki töltötte ki, hiszen a végső együttállás példázatszerű volt: ki az elején, ki a közepén, ki a vége felé, ahogyan a Jézusi példázatban is az ÚR szőlőskertjébe folyamatosan álltak be dolgozni. Fontos, hogy megtapasztalták: jó együtt dolgozni azért a speciális tudásért, amit a konfirmációi oktatás keretén belül át tudunk adni.

Nem győztem és győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy a Biblia ismerete, az egyházi szokások és zene ismerete az élet legkülönbözőbb területein köszön vissza – s mindig a javunkra van.

Sokmindent megtanultunk. Ennek prezentálására állítottam össze azt a 230 kérdést, ami végül is a konfirmációi vizsga anyagát képezte. Aki ott volt, s hallotta gyermekeink válaszait, nemcsak arról bizonyosodhatott meg, hogy alaposan felkészültek, de keresztemetszetét is kapta az elvégzett munkának.

Nem könnyű a lelkipásztornak pénteken délutánonként okítani, amikor gyermekeinken látszik az iskolai hét minden fáradtsága, s szemükben ott ül a vágyakozás: a hétvége, a kétnapos szabadság után... Nem is lehet ezt másképpen csinálni, csakis játékosan.

Sokszor vetélkedtünk. A jelképes nyerevények mindig túlmutattak önmagukon, hiszen erősítették a tanulás fontosságát és a tudás örömeit. Feleségem gyakran süteményekkel erősítette a csapatszellemet – mindig eredményesen.

Ezzel a kis csapattal szerettem együtt dolgozni. Nemcsak azért mert rendszeresen eljártak a péntek délutáni foglalkozásra, hanem azért is, mert amit kértem tőlük, azt

**Május 7-én, szombaton délután izgatottan, de vidáman gyülekeztek templomunkban azok a gyermekeink, akik idén konfirmáltak. Kilen-
cen voltak. (Lásd fenti kép!): Franko Mátyás Krisztián, Mátrai Gábor
Bence, Horváth Bence, Stúber Kata, Gombkötő Zsófia, Molnár Rita,
Héricsz Márk, Izsáki Dávid, Csillag Ádám.)**

rendre meg is tanulták. Elmondhatom: kölcsönösen inspiráltuk egymást.

A közösen együtt töltött péntek délutánok emléke megmarad bennem, remélem az ő kis szíveikben is. Igazi öröm számomra, ha vasárnaponként újra látom őket a padokban.

Remélem, hogy sikerül ötleteimet megvalósítani, s a jövőben is alkalmat tudunk teremteni arra, hogy bibliaismeretben, a közösséghez tartozás megtapasztalásban to-

vábbra is gyarapodjunk. Köszönöm a szülők támogatását, s hittel mondhatom, hogy gyermekeik konfirmációra segítségével hozzájárultak nemcsak egyéniségük fejlődéséhez, de a legfontosabb, az érzelmi biztonság felé igyekeztek terelni gyermekeiket. Nincs több annál, ha egy szülő megtanítja gyermekével: „Fiam, lányom, az Isten tenyerén élhetsz!”

fm



A Konfirmációi vizsga közben....



Köszöntések sora. Első konfirmandus (Rita) a szülőkhöz, második konfirmandus (Bence) a keresztszülőkhöz, harmadik konfirmandus (Márk) a gyülekezet felé mondja el köszöntését.



Molnár Rita a család körében.



Az első úrvacsora...



Messziről, a Halmágyi Evangélikus Gyülekezetből (Erdély) jött nagyszülők karában: Zsófi.



Mátyás Krisztián fiammal kimentünk az Almási-úti temetőbe, nagypapjának (Dr. Nagy István, lelkeszelődöm) a sírjához... Az „előrementek” és a „küzdők”...



A konfirmáció ünnepi istentiszteletének kezdete...

Ha erre jársz

Istenem!
Ha erre jársz,
mifelénk,
ne felejts el
betérni hozzánk!

Mindig
van itthon
amivel megkínálhatunk,
friss a kenyér
hideg a bor
és
hitünk is
romlatlan még.

Ha már ettél,
s esetleg
fáradt lennél,
ledőlhetsz a nagyobbik
heverőn,
kellemes huzatot
csinál a konyhában
a régi kémény
ha rányitjuk a szobaablakot.

Addig
mi halkan leszünk.
Este kiülhetünk
a tornácra,
Rengeteg
meséltnivalónk van
Neked,
de ha akarod,
csak
együtt hallgatnánk
Veled,
ahogy érik
a dió a fán.

Istenem!
Ha erre jársz,
mifelénk,
ne felejts el
betérni hozzánk!

Nem kell szólnod
mielőtt jössz.

A kapun
a jobb oldali
csengő a miénk.

Karaffa Gyula

„Áldás Népeesség” Regionális Konferencia Környén

Köztudott dolog, hogy a magyarság lélekszáma évek óta folyamatosan csökken, s az utóbbi időben felgyorsulni látszik ez a tendencia. Szülőként, pedagógusként mindannyian tapasztaljuk már e folyamat rövid távú, közvetlen következményeit az óvoda-, iskolabezárásokban, csoportösszevonásokban. Vajon hosszú távon milyen kedvezőtlen hatásai lesznek a népeségfogyásnak? Nos, ez talán most még elképzelhetetlen a számunkra, bár az előrejelzések a nemzet sorsáért aggodóknak kilátástalannak és kétségbeejtőnek tűnnek.

Sajnos nem csupán az anyaországban aggasztó a demográfiai helyzet, hanem határainkon túl is, ahol tetézi a bajt sok, a kisebbségi létből fakadó probléma is.

Egyre többen gondolják, gondoljuk úgy, hogy most még lehet tenni, és tenni kell valamit ezen áldatlan állapot, a magyarság létét veszélyeztető tendencia ellen. Ezért szervezett az elmúlt év őszén Nagyváradon a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, valamint Tőkés László püspök úr támogatásával Áldás – Népeesség címmel konfe-

hangja és citerajátéka. A témához kapcsolódó kiállításon Környe múltját is bemutattuk.

Valamennyiünk számára felejthetetlen élményt jelentett, hogy országos bemutató előtti filmvetítés keretében megnézhattuk Koltay Gábor Néma kiáltás – Requiem a meg nem született gyermekekért – című alkotását, melyhez bevezetőt a szerző mondott. A filmben egységes egésze állnak össze a riportanyagok magvas beszélgetései, a különböző művészeti ágak érzelmdús részletei és megrázó erejű képsorokban az abortusz bormagjai.

A nap eseményeiről részletesen beszámolni lehetetlen. Ízelítésként álljon itt a program – természetesen dióhéjban. Dr. Szerencsés Károly történész Trianonról, a második világháború utáni ki- és betelepítésekről, prof. dr. Jobbágyi Gábor belső Trianonunkról beszélt. Duray Miklós Mit ér az ember, ha magyar? – 2004. december 5-e után címmel tartott előadást. Jókai Anna szívhez szóló szavakkal, élvezetes példákkal osztotta meg gondolatait a nyelv nemzetfenntartó szerepéről. A gyermeknevelés nemzetőrző



A konferencia egyik fővédnöke, Dr. Lévai Anikó

felelősségéről Döbrentey Ildikó meseíró elmelkedett, s megfogalmazott néhány fontos és hasznos javaslatot is. A média felelősségéről Borókai Gábor, az egészségügy lehetőségeiről dr. Mikola István tette közzé álláspontját. Dr. Kálmán Attila beszélt az oktatáspolitikai felelősségéről és lehetőségeiről a nemzetgyarapodásban, Gál Péter József a hagyományok szerepéről a nemzetépítésben, dr. Csath Magdolna pedig elemezte a gazdasági helyzet hatását a gyermekvállalásra. Jelenits István piarista szerzetes „A hit, a gyermekvállalás és az önmegvalósítás modern világunkban” címmel osztotta meg gondolatait a hallgatósággal. S hogy a sok elmélet miként néz ki a gyakorlatban? Erről Németh Attila és felesége, Melinda mesélt nemes egyszerűséggel, mintha teljesen természetes és hétköznapi dolog lenne, ha valaki 8 gyermeket nevel. Michl Miklós a Nemzetiség a Fiatalokért Társaság elnökeként a régi, vérségi alapon szerveződő formáció mai helyéről, jelentőségéről, létjogosultságáról beszélt. G. Labossa György pedig nagycsaládos apaként és evangélikus lelkészként mesélt hivatásáról. A napot Szemeti Ferenc környei református lelkipásztor áhítatával kezdtük és késő este Franko Mátyás tatai evangélikus lelkész záróimájával fejeztük be.

A többhónapos előkészítő, szervezőmunka meghozta gyümölcsét: a vendégek – előadók, hallgatók egyaránt – feltöltődve, lelki-ekben gazdagodva tértek haza s a szervezők „jutalma”, hogy elégedettségüknek levélben, élőszóban hangot is adtak.

Ilyen nagy rendezvényt, ilyen színvonalon csak a támogatók segítségével tudtunk megvalósítani. Ezúton is köszönjük.

Láng Éva



renciát Csép Sándor úr. A környei Feszty Árpád Polgári Kör képviseletében részt vettünk a kétnapos tanácskozáson (rövid többsége rögtön igent mondott a felkérésre, s honorárium nélkül, örömmel részt vállalt a tanácskozás munkájában).

A konferencia napja meglehetősen fárasztó volt a hallgatóságnak, hiszen reggel 9-től közel 12 óráig tartottak az érdekesebbnek érdekesebb előadások. Próbáltunk mindent megtenni annak érdekében, hogy a távolabbról-közelebről érkező (Nagyváradtól Tardoskédig, Soprontól Kiskőrösre) érdeklődők jól érezzék magukat, s lélekben megerősödve, feltöltődve térjenek haza. A feszes programba ebéd utáni pihentetőként a Szivárvány Táncegyüttes rövid műsorát csempésztük be. A rábaközi-, a moldvai- és Fazekas Roland szolótánca egyaránt nagy sikert aratott. Változatossá tette a műsort Áncsák Lilla szépen csengő ének-





Borókai Gábor



Dr. Szerencsés Károly



Csép Sándor



Dr. Kálmán Attila



Dr. Mikola István



Dr. Csath Magdolna



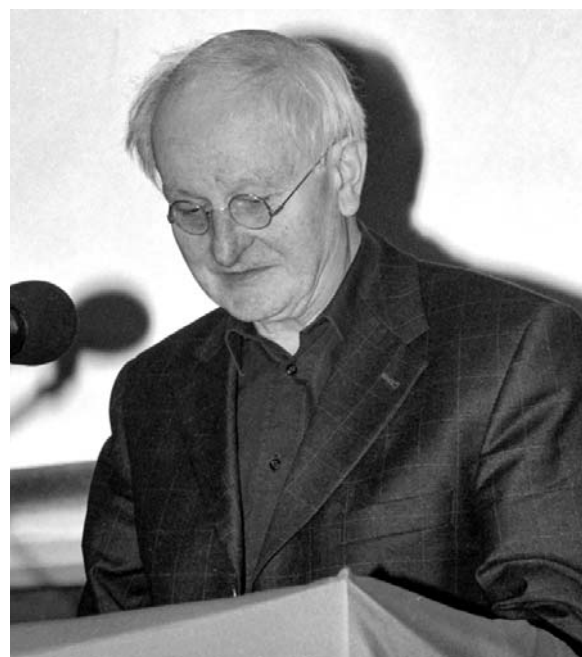
Jókai Anna



Michl Miklós



Dr. Duray Miklós



Dr. Jelenits István



Koltay Gábor és Gregersen Labossa György



Németh Attila és felesége, Melinda

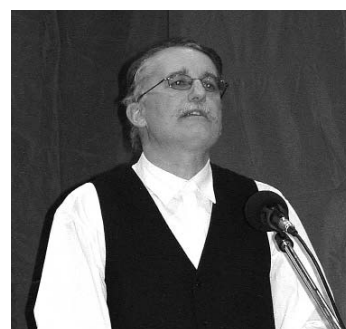


Prof. Dr. Jobbágyi Gábor

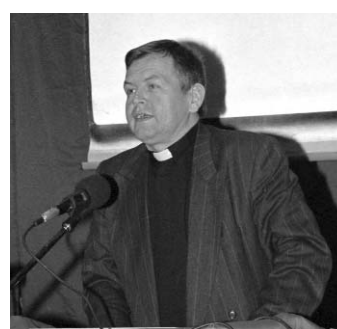


Döbrentey Ildikó

A cikkben szereplő
fotókat
Labossa Lajos
készítette.



Gál Péter József



Franko Mátyás



Egy hindu főpap utolsó útja

Hogyan születik meg egy fotókiállítás?

Erre általános választ nem tudok adni, de azt szívesen elmondom, hogyan is jött létre az én első fotókiállításom.

Arról szinte mindenkinek tudomása van, hogy kis hazánk különböző régióiban más és más temetkezési szokások színesítik kultúránkat. A saját környezetünkben zajló szertartásokon számunkra szinte minden egyes mozdulat természetesen tűnik, ugyanakkor egy távoli helyen élő embernek furcsán is hatnak ezek a sajátságosságok. Benem ugyanilyen gondolatok merültek fel, amikor más 2004. őszén Indonéziában jártam, és rövid tanulmányútként részt vehettem egy helyi hindu egyházi méltóság díszes temetésén.

Odaengedtek egy európaít?

Többet is, hiszen barátainkkal voltunk ott. Szabadon fényképezhattunk, filmezhettünk. Persze igyekeztünk úgy viselkedni, mint itthon a temetésen szokás, de ez sokkal feltűnőbb lett volna, hiszen az egész temetési szer-

Ezzel a címmel nyílt meg *ifj. Dobos János* fotókiállítása 2005. június 4-én a tatabányai Magyar Zoltán Művelődési Központban. A fotók színgazdagságát sajnos nem tudjuk visszaadni újságunkban – azokat látni kell, július 2-ig lehet is – de talán sikerül egy kicsit elkalauzolni Olvasóinkat egy különös világba, ahol egészen más szokásokkal, egészen más utakon, egészen más kultúrával keresik ugyanazt: az élet emberi értelmét és istenes teljességét...



tartás inkább hasonlított egy jó hangulatú majálishez, mint temetéshez. Így aztán természetesen viselkedtünk, ahogy ők is mindenben természetesen. Hadd mondjam el már most, hogy mindenhol rendkívül barátságosak, segítőkészek voltak.

Mit értettél meg a szertartásból?

A velünk lévő idegenvezetőt folyamatosan kérdeztem, ő pedig lelkesen magyarázott is, de bevallom a számomra meglehetősen távol álló, még teljesen ismeretlen hindu világ rítusai igen csak érthetetlennek tündek. Inkább átadtam magam a

valóban lenyűgöző látványnak. Eközben igyekeztem a számomra érdekesnek tűnő élethelyzeteket lecsévégre kapni. Nem volt könnyű a hatalmas folyamatos moz-



gásban lévő tömegben egyrészt idegenvezetőnk magyarázatára figyelni – amit hol angolul, hol németül mondott –, másrészt koncentrálni a fontos dolgokra.

A helyi idegenvezetőnk a ceremónia során próbált rávilágítani az egyes részletek vallási-tartalmi lényegére, de a több ezer fős éneklő-zenélő, imádkozó tömegben aligha tudtam volna mindezt memo-

rizálni. A szertartás után azonban vissza-visszatértem a látottakra, s idegenvezetőnk még sokáig faggattam, és próbáltam a lehető legtöbbet felszívni magamba, hiszen ők ott helyben jobban tudnak mindent. Már akkor tudtam, hogy nem spórolhatok meg sok utánajárást, olvasást, de nagy volt bennem a kíváncsiság.

Ez volt az első benyomásom. Miközben egyre több információt sikerült begyűjtenem vallásuk részleteiről, kezdett bennem is „összeállni a kép” azaz, egyre jobban össze tudtam kapcsolni az újonnan szerzett tudásomat a látottakkal. Az első magyarázatok hatása alatt fogalmazódott meg bennem: „Ezt mindenkinek látnia kell!”.



Utítársak, barátok, rokonok és ismerősök a megnyitón.



És már ott „kiállításban” gondolkodtál?

Dehogya. Ezt a naív kijelentésemet, be lehet tudni a több mint 13 ezer kilométernek, ami Magyarországtól elválasztott és annak az egzotikus világnak, aminek hatása alá kerül mindenki, aki ellátogat ilyen vidékekre.

Amikor hazaérkeztem természetesen mindenkinek meséltem az élményeimről, s elkezdtem utánaolvasni annak, amit még nem értettem. Miközben családtagoknak, barátoknak egyre értőbben magyaráztam a képeket, az fogalmazódott meg bennem, talán másokat is érdekelne mindez.

Kikre gondoltál?

Úgy alakult, hogy több „szakmabelinek” a figyelmét is felkeltették a temetésen készült fotóim. Az Ő bátorí-



A sirató zenét játszó zenekar...

tásukra, és támogatásukra támaszkodva kezdtem el aztán „igazából” megszervezni egy fotókiállítást, amit egybekötöttem egy előadással is. Ezt azért tartottam fontosnak, mert magam tapasztaltam, hogy sokkal többet „ad” egy kép, ha tudom, mit is ábrázol valójában. Ez egy ilyen speciális helyzetben, mint egy hindu főpap temetése, azt hiszem érthető.

Kik voltak a segítőd, támogatód?

A Budapesti Temetkezési Intézet valóban méltó helyszínt biztosított a fotókiállításnak, mert a Kegyeleti Mú-



... s akik a domináns vidám, ritmikus zenét szolgáltatják, ami az élet győzelmét hirdeti.

Mire vezethető vissza a bika itteni jelenléte? Az őszi halotti szertartások alkalmával a 14. napon egy bikát engedtek szabadon - a dharmát (törvényt) megszemélyesítő állat Visnu halotti áldozata volt. A bika szabadon bocsátása óriási jelentőségű, az ősök megváltását elősegítő cselekedet. Him és nőstényborjút (nem mindegy, hogy mikor és milyeneket) kötnek össze ígázkötelekkel, mint az esküvőn a menyasszonyt és vőlegényt, majd a fiú cölöphöz köti, vízzel mossa, illatszerekkel, virágfüzerekkel ékesíti őket. Ezután a bikát jobbján háromágú szigonnyal (Siva fegyverével), balján diszkosszal (Visnu fegyverével) jelöli meg. Miközben szabadon bocsátja, a fiú mantrát idéz: "Dharma vagy te, kit Brahma teremtet az ősidőkben, bika alakjában; íme elbocsátlak; mentes meg (az ősöket) az újraszülések tengeréből!" - majd mindezt további áldozatok követik, még egy év múlva is.

A bika szabadon bocsátása a legerősebb szerencsét hozó szertartás, mellyel minden bűn töröltetik, s így a halott az atyák sorába jut. És hogy még korábbirol miben gyökerezhet e hagyomány:

A Bika a zodiákus körén a két ún. "világtengely" a K-Ny-i és D-É-i vonal végpontjainak egyikén, a Ny-in helyezkedik el. Az őszi műveltségek már ismerték a Nap precessziójának, vagyis a tavaszponti évi tovahaladásának jelenségét, mikor is a Nap tavaszi napéjegyenlőségre a zodiákusnak nem ugyanazon pontján áll, hanem valamivel hátrébb, mint az előző évben. A régi kultúrákban ez volt az év kezdete. A tavaszponti (vagyis a precessziós nap) 2160 év alatt halad keresztül a 12 csillagkép egy-egy szakaszán - amíg egyik vagy másik csillagképben tartózkodik, ennek jelképe, valamint a hozzá fűződő mágikus-misztikus tartalom előtérbe lép. A Nap körülbelül az i.e. 5. évezred utolsó harmadától a 3. évezred közepéig állt a Bika jegyében. Az Indus-völgyi műveltség az i.e. 4. évezredben bontakozott ki, fénykora a 3. évezred volt, ugyanúgy, ahogy Egyiptomban, Mezopotámiában is - ebben az időszakban rengeteg bikaábrázolás született. Anélkül, hogy belemerüljünk az ábrázolások részletezésébe, csak annyit említenék meg, hogy nagyon fontos: a Bika női princípiumot kifejezve, patás, szarvas, női mellek alakjént jelenik meg pl. az i.e. 3. évezred egy-egy pecsételőjén, hiszen a Vénusz bolygóhoz kapcsolódik.



A rituális felügyelő utasításait mindenki figyeli és követi.

zeum kiállítótermében rendezhettünk be mindent.

Igen nagy örömömre a nélkülözhetetlen elméleti felkészülést *Indonézia Magyar Nagykövetségének* segítségével koronázta meg. Külön köszönettel tartozom Yoko úrnak, aki végig önzetlen, és odaadó támogatónak bizonyult. Ő volt az aki, színesebbé tette ezt az első kiállításomat töb-

A főpap fia, az új főpap áldásként rizst hint a tömeg közé, s kéri, hogy imádkozzanak elhunyt apjáért.





Fizetett dísz táncosok. A táncok mindig az adott alkalmnak megfelelőek, teli szimbolikus mozgásokkal. Jelenlétük – ha meg tudják őket fizetni – nemcsak emeli az ünnep méltóságát, hanem jelzi a „megrendelő” társadalmi státusát is.

bek között indonéz táncbemutatóval, élő *gamellan* zenével, és sok-sok érdekes prospektussal.

Tehát sikeres volt a premier?

Igen. Több mint kétszáz meghívót küldtünk ki. Nagyon sokan jelentek meg a megnyitón, s ami külön öröm, – a vendégkönyvi bejegyzések szerint – sokan látták az utána következő egy hónapban is.

Nem is gondoltam volna, hogy ennyit időt, energiát emészt fel egy ilyen esemény létrehozása. Sok pozitív visszajelzést kaptam. Művészbárataim, ismerőseim jó véle-

A hatalmas építményről, mely sok fotón látható - ezen szállítják a csónak alakú formába helyezett holttestet a máglya felé, bambuszrudakon tartva ezt hordozzák az emberek az utcákon. Ez az építmény templomot, a tetején látható aranyozott egység pedig a templomok tornyát, a sikhart idézi, ezen belül is a domborúan ívelő, méhkas formájú nágara tornyot. A sikhara formáját a régi, hagyományos, áldozati tüzet őrző kunyhóra vezetik vissza. Az indiai templomépítésselől elválaszthatatlan szimbólum a hegy - a sikhara, más szóval itt "torony" szó szerinti jelentése "csúcs", "hegycsúcs", és rendkívül összetett értelmezési lehetőségeket hordoz magában, mint minden jelkép. A templom négyzetes cellája - a magház - és a sikhara - a torony - együtt a szentélyben lakozó isteni jelenlét hordozójává, "járművévé" vált, vagyis "vimána" lett. Bár a "vimána" kifejezést újabban egy másik típusú toronyra alkalmazzák csak, eredetileg a Rámájána légi járművét hívták így. Gondoljunk mindekre, mikor a fényképeken ezt a műves, díszes építményt látjuk az emberek által tartva haladni a levegőben.

A templomok felépítésére jellemző az, amivel ennél az építménynél is találkozunk, vagyis hogy ugyanazok az elemek ismétlődnek, mindinkább csökkenő mértékben. Másik meghatározó szerkezeti elv, hogy a tagozatok mindig vízszintes sorokban emelkednek egymás fölé. Ez az építészeti felfogás egységben áll a világszemlélettel, vagyis az építészet is a nyugalom egyensúlyára törekszik. Baktay Ervin írja: e "statika valóban kőbe öltöztetett mása a jógi ülésmódjának, amely a test súlyának vertikális nyomását feloldja a feszültség nélküli nyugalmasban". Nem bőltív alkalmaznak, hiszen a bőltív folyamatos feszültséget rejt; statikája a nyomás-ellenállás erőin alapszik. Ehhez képest a vízszintes tagoltság, tetején a csúccsal-toronyral egy merőben más felfogást tükröz. E felfogás alapján mindennek és mindenkinek megvan a maga helye az életben - ugyanúgy, mint a fotókon látható halottas menetben. S ahogy a menet folyamatos mozgással halad az úton, ugyanúgy létezik a világ folyamatos mozgásban, ritmusban, hullámlásban, melyben minden ember csak egy úton lévő zarándok (sramana), akinek egyetlen jelszava: "Menj tovább!".

(Magyarzatokat P. TÓTH ENIKÓ MŰVÉSZETTÖRTÉNESZ megnyitó beszédéből idéztük.)

ménnyel voltak a látottakról-hallottakról, és néhány újság is pozitívan nyilatkozott a



Nem minden arany, ami annak látszik, s nem minden szemét, ami annak látszik. Az utcán mindenütt gondosan elkészített virág-áldozatok maradványai. A temetési menetnek át kell mennie ezeken, hiszen a múlt nem uralkodhat a jövőn. A felajánlott áldozat csak így töltheti be szerepét.



fényképeimről. Ez persze mind jó érzéssel tölt el.

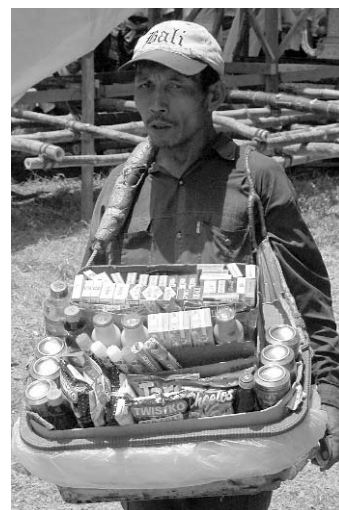
Hogyan Jött létre a második kiállítás?

A budapesti kiállításról cikk jelent meg a „Harang-láb“-ban, s így keresett meg Hartmann Ilona a Magyary Zoltán Művelődési Központ részéről és lehetőséget ajánlott fel az anyagom bemutatására. Ennek kétszerezen is örültem. Először azért, mert sokan nem tudtak feljönni a pesti megnyitóra, és így most ők is láthatják. Másodszor pedig azért, mert tősgyökeres tatai vagyok, s talán lesznek olyanok, akik még nem ismernek ilyen oldalamról, s szeretnék megnézni a fotóimat.

Az utcasarkokon gyors forgásba hozzák az építményt, hogy a gonosz szellemeket ezzel megtevésszék.



A főpap holttestének levétele az oltárról, a díszes hídon át.
Asszonyok és lányok tűzáldozataikat készítik elő.



Az élet képei... fontos hívás mobiltelefonon a liturgia kellős közepén... néhány méterre odébb édességárus kínálja portékáit.



Ha arra gondolok, hogy egy hónapon keresztül látható lesz az összeállításom, s a „Víz-Zene-Virág” Fesztivál is most lesz, akkor azt mondhatom, hogy nem mindennapi nyilvánosságot kaptam. Hadd köszönjem meg itt is ezt a lehetőséget a Művelődési Központnak! Külön köszönet az egyébként időigényes technikai (dekoráció) segítségért!

Két kiállítás után esetleg a harmadikon gondolkodsz már?

Egyelőre nem. Az biztos, hogy eddig is érdekelték a temetkezési szokások, de most újabb motivációk értek. Ami szabadidőm egy részét is elveszi, hogy a *Libitina Kft.* sokoldalú munkájában családtagjaimmal együtt végzem a dolgom. Az hogy elértük az ISO 9001-es nemzetközi minősítési szintet, hogy részt veszünk folyamatosan szakmai törvények előkészítő szakmai véleményezésében, reflektálunk az Országos Kegyeleti Bizottság aktuális feladataira, és még a napi ügymeneti gondok. Ez éppen elég.

Persze álmodozom és tervezgetek. Éppen az Indonéz



Sírkő szvasztikával. Napjainkban a szvasztika (horogkereszt) elválaszthatatlanul összefonódott a XX. századi náciizmussal, holott ősi pozitív töltésű jelkép. Mielőtt Hitler 1919-ben kisajátította volna a szvasztika a szerencse szimbóluma volt. Neve a szanszkrit „szvaszti” azaz jólét szóból ered. Ha a kampóskereszt az óramutató járásával egy irányba forog, akkor férfias, ha ellenkező irányba mutat, akkor szvaszvasztika a neve és nőies szimbólum.

Nagykövetség ajánlotta fel segítségét, hogy ha érdekelne, akkor a *toraja indiánok* különleges temetkezési szokásait foto-dokumentálhatnám. Ők *Sulawesi/Celebes* szigetén élnek, turisták alig vagy egyáltalán nem vetődnek arafelé. Egy ilyen nagylelkű ajánlatra nehéz nemet mondani – talán nem is tudok. Ha sikerülne ezt megszerveznem, bizonyosan publicitást kapna az az anyag is.

Mi várjuk...

Alapvető elem a képeken: a tűz, melyben elhamvad a holttest. A Rigvéda legtöbb himnusza Agnit, a Tűz istenét dicsőíti, aki az indóárjak legjelentékenyebb istene, mint a házi tűzhely istene, a perzselő hő és tűz, a Nap heve, a futótűz, a villámsújtotta helyeken égő erdő is Agni. Mindenekelőtt pedig az oltártűzben jelenik meg - a hívők életét és jólétét biztosító, isteneknek szóló áldozat "megevoje", akinek szerepe ennek köszönhetően az idők folyamán átlényegült: az összes többi istenség képviselőjévé vált. Agni egyszerre égi és földi, hiszen ő jelenti a kapcsolatot a kettő között az áldozat elégetése révén.

*Kedves ünneplő hozzátartozók,
barátok, kedves Tamás és Gyöngyi!*

Az emberi élet egyik legfontosabb pillanatában, szívetek szándékát megerősítendő állatok ide. Nemcsak élelem, szeretteitek a barátok elé, hanem közös jövőtök elé is. A jövő elé, amely tervezhető, de sokszor meglepetést okoz különös epizódjaival.

Kedves Tamás és Gyöngyi! Határhátánál vagytok. Elválasztja a kérdésekkel teli múltat a még több feladatot hozó jövőtől. A jövő ugyan tervezhető, alakítható, de lépésről lépésre nem számítható ki, vagy ha igen csak rövid időre. Adódik ez abból, hogy magasabbrendű matematikával sem lehet modellezni az emberi mulasztás, a reményvesztettség, a szeretetlenség okozta fájdalmakat, s ezek reakcióit. Ettől ennyire kockázatos és ettől ennyire megismételhetetlen és szép az emberi élet.

Bevallom, sok-sok gondolkodás után választottam az előbb felolvasott ígét erre a mai ünnepre. Először arra gondoltam, hogy a Sálamon király által összegyűjtött bölcsességekből választok valami örök érvényűt, tanulságosat, hogy nyilvánvaló legyen a bölcsesség szerepe az emberi sorsunk alakításában. Azután került elém ez a történet, s nem engedett el, s a belső hang, a *vox interna* egyre azt mondta, ez az, amit elétek kell adnom.

A történetben Jákób ajkáról hangzik el a kiáltás. Úgy látom bizonyos szempontból sok párhuzam található benne a mai alkalommal. Jákób a Jabbók patak révénél van, maga elé engedte házanépét, ő pedig tusakodik. Azt olvashatjuk róla, hogy hajnalhasadtáig tusakodott egy angyallal, egy fény-lénnyel... mintegy 20 év távlatából kísérti őt a múlt. Testvérét, Ézsaut kétszer is becsapta. Először az elsőszülöttségi jogot veszi meg tőle egy tál lencséért, majd az Ézsauinak járó atyai áldást csalja ki apjuktól, Izsáktól. Most tusakodik, mert érzi: nem viheti tovább a terhet. Szükséges neki kibékülnie iker-bátyjával Ézsauval. Ebben a hajnalhasadtáig tartó küzdelemben a fénylénnyel, az angyallal, az istenes gondolataival, legfőképpen és mindenekelőtt önmagával csak egy kiutat lát: kéri az angyalt, áldja meg őt... Az pedig megteszi. Innentől kezdve többé nem Jákób ő, a csaló, a családi megosztottság, testvéri békétlenség okozója, hanem ahogyan az angyal mondja: legyen a te neved mostantól fogva „Jiszráél” azaz Izráel, ami azt jelenti: küzdöttél Istennel és az emberrel és kibírtad (győztél). Történelmi tény, Jákób, azaz Izráel 12 fia néppé duzzad, nagy nemzeté válik. Nincs még egy nép, amely így ragaszkodik ősei kultúrájához, az íráshoz, a tradícióhoz.

A hajnalhasadtáig tartó nagy tusakodásnak csak egyik következtetése, hogy az ember nemcsak horizontális, hanem vertikális lény is. Magyarul: nemcsak emberi kapcsolatait szocializálják, hanem a belső hang, az örök emberi, a szépet a jót kívánó, az alkotást magában hordozó a fölfelé tekintő is. Ez az a világ, amit konvencionális matematikával nem lehet modellezni. Itt más törvények vannak. Itt az 1+1 nem egyenlő kettővel, hanem az 1+1 = 1-vel. A materiális, a testi világban a követelmény az elvárás így hangzik 1+1 legyen egyenlő kettővel, a lelki

„Nem bocsátlak el téged, amíg meg nem áldasz engem“

1 Mózes 32,27

**Nagy Tamás és Piller Gyöngyi esküvőjén
elhangozott ígérvetítés**

világban az 1+1 legyen egyenlő egygyel. Két szerelmes szív vágya ez mindig: az egy, az egység, a *communio*.

Milyen szép ez, de sajnos az önzés, az én szorzószáma nagyobbá teszi az egyet, s oda az egység. Hogyan lehetséges hát mégis ezt a furcsa matematikát életek alakításában alkalmazni? Csakis úgy, ha az én akaratom és a te akaratod a mi akaratunkká válik! Ha te célod és az én céloom a mi célunkká válik. Ha nem a te életedről és az én életemről, hanem a mi életünkéről van szó. S ha erre törekedtek, akkor nem a te gyereked és az én gyerekeim önigazú perspektíva, hanem a mi gyermekünk, a mi családunk szép harmonikus távlatba bontakozik ki.

Bizony határhátánál ez a mai esemény az életekben, mert nem lehet meg nem történni tenni a kimondott ígét. Az, hogy mi épül a jövőben közös életutakon, egyedül rajtatok múlik majd. Ha következetesen, az ígének igen, a nemetek nem, akkor felépülhet közös életek szép katedrálisa, amely csúcshívás bontáival az örök értékek felé tör. Ha igene-tek és nemetek változik, vagy amire korábban ígét mondtatok arra egy új helyzetben nemet... és fordítva, akkor a házasság lehetőségét nem használjátok ki, mert az emberi élet legősintébb, legnagyobb értékű találkozásának esélyét vetitek el, s akkor életek

közös életutakon, egyedül rajtatok múlik majd. Ha következetesen, az ígének igen, a nemetek nem, akkor felépülhet közös életek szép katedrálisa, amely csúcshívás bontáival az örök értékek felé tör. Ha igene-tek és nemetek változik, vagy amire korábban ígét mondtatok arra egy új helyzetben nemet... és fordítva, akkor a házasság lehetőségét nem használjátok ki, mert az emberi élet legősintébb, legnagyobb értékű találkozásának esélyét vetitek el, s akkor életek



nem szemet-lelket gyönyörkedtető katedrális, amely nem a lélek felemelkedését segíti, hanem szánalmas viskó csupán, amely visszahúzza az anyagvilágba.

Párhuzamról beszéltem az alapige kapcsán. Jákóbnak minden kívánsága, a történet szerint csipőficamig tartó erőlködése egyet kívánt: áldást. Nem kiszámítható jövőt, hanem szép, boldog, áldásos jövőt. Szociáletika professzorom házasságetikai előadássorozatát

így kezdte: jól teszitek, ha ésszel házasodtok... Félreértés ne essék, ez nem azt jelenti, hogy papírral és ceruzával le kell ülni és számot kell vetni a pro- és contra érvekkel a házasságot illetően... de fontos átgondolni, hogy mit vállaltok. Mindenekelőtt felelősséget a másikért, hiszen életem nemcsak része a másik, hanem a mindene.

A férfi szeretete, hűsége, kitartása a nehézségekben életrendező, megtartó erő. A nő mósolya, odaadása, áldozatkészsége, a családi biztonságot teremtő összetartása békességet teremtő harmónia. Egymásnak kiegészítői férfi és nő csak akkor lesznek, ha a férfi férfi, s a nő nő – azaz Isten teremtettségbeli rendje alapján élnek. Vagyis mindketten elsősorban emberek, s utána férfi az egyik, s nő a másik. Senki nem hibáztatható – a házasságban ez különösen is előjön – azért mert férfi vagy azért mert nő. Emberségünkben és nem nemiségünkben fakadnak gyengeségeink. Hibáink, vétkeink, néha bűneink csak következmények.

A ti jövőtök szépsége, áldásos volta rajtatok is múlik. Van-e bennetek kitartás a küzdelemre? Vívódások leküzdésére a hétköznapiakban, erőtelenség legyőzésére a vállalkozásokban? Ez a jövő kockázata és kihívása! Mindehhez tartás, belső erő szükséges, de ahogyan Ézsaiás próféta mondja: a „legkiválóbbak is elfáradnak vagy megbotlanak”. Hol található az a plusz erő, az a plusz szeretet az újrakezdésre, hogy szárnyalhasson tovább az ember élete, szépívién mint a sasé? Az én látásom, meggyőződésem, hitem szerint azé az Erőé, ami rendezi, megtartja ezt a világot. Ebbe kapaszkodott a Jabbók révénél Jákób, ebben az erőterben kívánta élni életét. Ő mondja az angyalnak: „Nem bocsátlak el téged, amíg meg nem áldasz”.

Az angyal szavunk a görög *angelos*-ból ered, ami azt jelenti: küldött. Csöndesen és alázatosan merem csak mondani: küldöttje vagyok ennek a rendező erőnek itt és most, ezért vagyok itt. Mert hiszem, hogy nem véletlenül kerültünk egymás mellé, és nem véletlenül engedték be egymást életünkbe a magunk mértéke szerint. Az én feladatom, amit hitem szerint rám bízott az én Uram itt és most, ezen a mai alkalmon és a későbbiekben is, hogy imádságban hordozzalak titeket, gondolkodj rátok. Azért, hogy életeket és szeretteitek életét ne csak siker, hanem áldás is kísérje. Hogy ne csak genetikai állományotokat, azt hárommilliárd szekvenált örökítsetek át, hanem többet ennél, az igazit: az emberi lét sokdimenziójú szépségének megértését. Ez kevesek kiváltsága, a gondolkodó és az elgondolkodóké, az áldást keresőké...

Most fiatalok vagytok és szépek, szeretném ha megérnétek hogy egyszer nagyon öreg, egymásba kulcsolt kézzel, sok-sok tapasztalattal, örömmel és az egymásra utaltsággal az egymásért élés sok-sok kedves élményével tudjátok mondani: megharcoltam, átküzdöttem, szép volt – köszönöm, hogy hűséges társam voltál mindvégig... Nem kis kaland előtt álltok: közös életutatok határhátánál. Ami ezután következik a legnagyobb kihívás az életben. Érzelmű és intellektuális, de egyben egzisztenciális is. Ehhez áldást kérné és kívánni alapvető szükséglet.

Kedves Tamás és Gyöngyi! Áldjon meg titeket a mindenható Isten! – ez az én teológiai nomenklatúrámban azt jelenti: legyetek nagyon boldogok az Isten szeretet-erőterében, s sugározzátok az Ő harmóniáját mindenkire! Amen

Gyászoló Gyülekezet!

Kedves Testvéreim!

Hideg napok, csípős szelek vesznek körül minket, s most mindenki tudja nem az időjárásra gondolok. A jeges űr, amit Timi hagyott hátra, az fagyasztja mindannyiunk lelkét. Az előbb hallott két bibliai ígérésre figyeljünk most, és adassék meg, hogy üzenetüknél – melyben az Isten szól – olvadjon lelkünk jegessége.

Ósi igazságokat hordoznak ezek a szavak. Az egyiket pontosan 3000 éve vetették papírra Dávid király idejében, a másikat Pál írta, majd kétezer éve. Amit Dávid lejegyzett, nem az ő bölcsessége. Az írásbeliség előtti időből, a lét hajnalából üzen az ember ösfelismerése: életünk olyan, mint a fű... Nem is gondoljuk, hogy milyen fontosak a fűfélék. A szárazföld egynegyedét fű borítja, az élhető levegő jelentős részét a fűeknek köszönhetjük... korunkban az emberek nagy része már nem fűvön és mezítláb, hanem betonon és cipőben tanult meg járni... Nos, annyit is tud a ma embere megérezni a természet fontosságából... de akinek megadott, hogy a pázsit bárszonyos simogatását érezze talpán, az másképp lát mindent. Az észreveszi az élet apró virágait is.

Istenhívó emberek nem szívesen mondjuk: „imádom ezt vagy azt”, hiszen az imádat egyedül Istent illeti meg. Vavrik Tímea testvérünk mégis imádta a természetet. Akkor is, amikor még nem tudta, Isten csodálatos alkotása az. Benne élt az Istenben, akarta a vele való közösséget életének minden pillanatában, ahogyan mi is akarjuk. Akkor még nem tudatosult benne, hogy biciklivel suhanva a tatai tó körül az árnyas fák alatt is, a Balaton vizébe messze beúszva is, az erdő széli kis ház időközben megvalósult álmában is az Isten hívogatta. Igen az Isten hívogat mindannyiunkat, egész életünkben. Ahhoz, hogy föl tudjunk rá nézni, le kell hajolnunk, hogy nagyságát észrevegyük. Egyszer térdeljünk le, s nézzük meg a fűszálak között megbúvó apró pici virágocskákat! Színük, formájuk gazdagsága ámulatba fog ejteni minket, s csodálatot vált ki bennünk Isten teremtettségére iránt. Van, aki egész életében nem jut el erre a pillanatra, akkor sem, amikor az Isten a szenvedés terhével térdre kényszeríti. Timi eljutott erre az ismeretre. Honnan tudom? Tőle. A hallgatás párbeszédéből. Amikor ágya mellett ültem-térdeltem, s a csendet csak sűrű, zakatoló harcos levegővétele szakította meg fülemben, amikor tudtam, hogy nagyívű és szép igazságokkal – még ha olyannyira is bibliaisan őszinték és szépek azok –, most inkább csak elrontanám Isten művét, amit benne elkezdett, csak ennyit mondtam: „Kettőnk hallgatása közül a Timié erősebb... Hogyan bírja?” „Most jobb... válaszolta, mint akkor egészségesen. Aki ezt betegség kínjában, a halál erőterében ki meri mondani, az ismeri Istent.

Öszövségi igénk szárító szélről beszél. Nem tudjuk, hogy ez a mi életünkben mikor jön el, de eljön. Összel, vagy kora tavasszal, de eljön. Timi életének nyárelején söpört végig az égető sors-fuvalat. Ne bizakodjunk, hogy a mi életünkben másképp lesz. Időben, térben élünk, az anyagvilág szorításában, küzdelmek és kihívások olykor csontig hatoló perzselése szárítja életünket. És mégis, eközben is megtapasztalhatjuk Isten kegyelmét.

Kegyelem, ha fűszál-életünk virágba borulhat. Ha szerelmes akarásunk álma betel-



Foto: Vavrik Gábor

Timi ajándéka, a díszített gyertyák még mindig ott vannak asztalunkon. Egyre ritkábban, de meggyújtjuk őket – mind a hármat. Ilyenkor emlékek, kavarnak lelkünkben, az utolsó hetekéi, amikor szinte naponta láttuk egymást... Mindannyian éreztük, a szavaknak, gesztusoknak iszonyatos súlyát, mert tudtuk: Timinek, a Balaton szerelmesének, egyre távolabb kell úsznia tőlünk – egy másik horizont, egy másik part felé...

jesülhet és közös életünk a szeretett társsal, gyümölcsöt hoz. A zsolttárban így olvashatjuk: „A gyermek ajándék, az anyaméh gyümölcse jutalom.” Irodalmian szép. Tragédia, hogy sok embertársunk analfabéta és így nem tudnak olvasni a lét könyvéből. Igen gyermekünk jutalom, mert szemük ragyogásában a jövő reménysége csillog.

Aki gyermekéért küzd, aki gyermekéért áldozatot hoz, az az élet szövetségese az Isten munkatársa az alkotásban. Timi példaértékű édesanyja volt, s tudatosan élte az alkotás időtmegállító szép vallásos pillanatait. Az itt állók közül majd mindannyiunknak az asztalán-polcán van egy-egy apróság, préselt virág vagy feldíszített gyertya, ami hordozza Timi emlékét, az alkotásában is megnyilvánult léleksimogatását. Ezért is fáj annyira, hogy nem lehet már közöttünk. Szomjúság gyötör minket, ha rá gondolunk, lelkünk szomjúsága kínoz.

Kérdések, miérték özöne zúdul ránk, kétségbeesetten keressük a válaszokat, de tudjuk és érezzük, a válaszok olyan súlyosak, hogy azt elhordozni nem tudjuk. Ezért a Teremtő Isten rendelkezése az, hogy a válaszok teljességét csak az ő isteni világában kaphatjuk majd meg. Eladdig „tükrök által homályosan látunk” – ahogyan Pál írja. Az ókori és Pálapostol-korabeli ezüst lapok fénye igencsak töredékes volt a mai tükrökhöz képest, ahogyan a mi ismeretünk is emberlétéről, világról, az Istenről is az. Mi lehet hát a vigasztalás a teljes ismeret utáni élethossziglani vágyakozásunkban?

Talán az, hogy életünk, jóllehet csak csepp a létezés óceánjában, de annak min-

den ízét hordozza. Életünk – úgy tűnik – szinte a semmiből jön, mint amikor a pára megjelenik az ablakon. Apró harmat gyanánt, létünk pillanatai állnak össze kicsinyke vízcseppekké, hogy azután életünk félig átlátszó üveglablakán a létezés örök törvénye szerinti gravitációnak engedelmességgel szép lassan legördüljön, milliónyi apró vízcseppel közösséget alkotva, hogy az ember-világ erein, patakjain át, a sors olykor gyorsodrású folyóján keresztül eljusson az Isten szeretet-tengerébe.

Most itt állunk, s kinek-kinek a veszteség mértéke szerint sremeiben könnycseppek dagadnak. Fájdalmas pillanatok ezek, melyek egész életünkben elkísérnek. Mi tehetünk? Csakis egyetlenegy. Megpróbálunk bölcsék lenni. Ne okoskodjunk és ne kutassuk azt, amit nem lehet felfedni, mert a válaszok odaát, abban a nem látható világban vannak. Salamon király mondja: „Az Úr félelme a bölcsesség kezdete.” Nem rettegés ez, hanem annak elismerése, hogy Istenéi vagyunk. Hiszen „akár élünk, akár halunk, az Úréi vagyunk”, ha zuhannunk is kell, csakis az Isten tenyerébe eshetünk.

Nehéz nekünk itt és most... előrement testvérünk nélkül. Mindannyiunk lelkében torokszorító élmények kavarnak. Bennem is, aki az utolsó hetekben kerültem a közélébe, és megtapasztaltam, hogyan szögezi őt ágyához napról-napra a gyilkos kór... Nem is oly rég, amikor még fel tudott kelni és kikísért minket, búcsúzáskor, rövid tétova pillanat után átöleltük egymást. Testét átkarolva – amit betegsége könyörtelenül légiesse fagrott – az együttérző ölelés pillanatában úgy tűnt, egy szenvedő angyalt tartok karjaiban. Akkor nem gondoltam, hogy ilyen hamar itt hagyja ránk földi porhüvelyét... A por itt maradt, mert „porrá kell lenni annak, ami porból vétetett”. Mi itt állunk tehetetlenül, a fájdalomtól már öklünk szorítása is

alábbhagyott, ő pedig, mindannyiunk szeretett Timije a lélek utolsó útján suhan Teremtője felé...

Ő már eljutott a teljes ismeretre. Ennek az ára a legdrágább volt: az élet maga. Ő már nem tükör által homályosan lát, ahogyan mi, hanem a lélek új dimenziójában tanulja az öröklét istenes fényét befogadni. Nekünk pedig maradtak a küzdelmes, izzadságcseppek hétköznapi napok, bennük a lelki harcokkal és gyötrelmekkel. Isten eközben int minket és tanácsol is: *Vedd észre a hópelyhek tisztaságában, a simogató szélben, a napsütés gyönyörében, gyermekeid és embertársaid szemében megcsillanó szeretetfényekben hívogatásomat!* Ha észreveszed és életeddel rábólintasz vonzásomra, életed keserű, disszonáns akkordjai után a békesség harmóniája csendülhet fel... Ámen.



Foto: Vavrik Gábor



Foto: Vavrik Gábor



„Passió Tatán”



Asok nevet most nem tudom felsorolni, de ebben a teátrális szolgálatban nem is ez volt a fontos, hanem a láttatás. Ehhez elengedhetetlen az az egység, ami egy színtársulat működésének alapja. Itt mégsem színészek, hanem evangélikus fiatalok a maguk készítette kosztümökben és együtt átgondolt koreográfiával tették elevené a kétezeréves eseményeket.

Amikor ehhez a fotóriporthoz válogattam a képeimet, s próbáltam a többtucatból kiválasztani a legmegfelelőbbet, azt vettem észre, hogy egyetlen fotón sem tapasztaltam a bizonytalanságot, az összeszokás hiányát. Minden jelenet „ült”, a dialógusokból áradtak az érzelmek, senki nem „játszotta túl magát”, mindenki a szerep-adta maximumot hozta úgy, hogy egyszer sem éreztük ki a jelenetekből az egymásrafigyelés fáradtságát.

Ez a mintegy 40-45 perces előadás, melyben szóló- és karénekek jól hangszerelt egymásutánjai egyengették bennünk a katarzishoz vezető utat, erőlködés nélkül elérte a célját. Megszületett a csoda: az együtt-, és újra-átélés örömeinek megindító szépségét.

Imádsággal kezdődött... a szabad ég alatt formált körben koncentrált tekintetekbe ütköztek mindazok, akik siettek elfoglalni helyüket, hogy láthassák a Celldömölki Evangélikus Gyülekezet Ifjúságának misztériumjátékát. Akik nem jutottak el erre a szerda délutánra – bizony bánkódhatnak, nagyot mulasztottak.





Azt tudom itt e sorokban leírni, amit ezeknek a lelkes fiataloknak szóban is elmondtam: „amit és ahogyan teljesítetek az professzionális volt“. Mindezen túl olyan élménnyel lettek ők maguk is gazdagabbak, melyeknek jelentősége csak évek múlva kristályosodik ki.

Jézus szenvedéstörténete, mely az emberlétünk szenvedésének a jegyeit is magában hordozza, sokak számára érthetetlen. Ezért aztán sokan el is fordulnak a lehetőségektől, melyek segítséget adnának. Legyen az instrumentális zene, irodalmi mű, színelőadás vagy musical, egyet akar mindegyik: elgondolkodtatni a Lét gazdagságáról és meg akar minket ismertetni az Isten teremtettségének csodáival.

Ezen a szerda délutánon a celldömölki ifjúság nagyszerű szolgálata révén a megváltás misztériumán csodálkozhattunk. Köszönjük nekik, hogy eljöttek hozzánk, s megajándékoztak minket a legtöbbel: az Istenre-mutatás evangéliumi bizonyosságával!

Hosszú ideig emlékezetes szolgáltuk váljék áldássá közöttük és rajtunk!

fm



Gerlingenieiek

Régi barátainkat láthattuk viszont pünkösdi ünnepén. A gerlingeni Szent Péter Evangélikus Gyülekezet kórusa Tatára utazott, hogy az Eszterházy Kórusral közösen, Pünkösdi másnapján este a Kapucinus-templomban barokk művekből koncertet adjon.

A templom zsúfolásig megtelt, s szép élménnyel gazdagodhattak azok, akik ezt a programot választották.

Sajnálatos módon, a szombat estére az evangélikus templomba tervezett találkozót elmaradt, mert Bécs közelében elterelés és közlekedési dugó miatt négy órát voltak kénytelenek várni. Az elmaradt gyülekezeti alkalmat remélhetőleg legközelebb pótoljuk, de így is kétszer a fehér asztal mellett sikerült velük beszélgetni. A Gerlingeni Evangélikus Kórus egyházközségünknek 100 Eurót adományozott. Isten áldása legyen ezen az adományon is – ahogyan a korábban is az volt –, hiszen a toronyépítés első 2000 Euróját 1999-ben tőlük kaptuk.



Bibliaóra?

Csütörtökről csütörtökre este hat órakor lelkes csapat találkozik a Bárány u. 2. szám alatt. A mag, mondhatnánk. Ők azok (12-24 ember), akik jelenlétükkel inspirálják lelkészüket az együtt tanulásra – hiszen a jó pap is holtig tanul. A klasszikus bibliaóra nálunk tataiaknál – átalakult.

Kegyesek órája?

Régen ezt az alkalmat a „kegyesek órájának” tartották, akiknek nem volt elég a vasárnapi „nagy” istentisztelet, hát jöttek, a hétköznapi „kicsire” is: a bibliaóra. A „pietas” latin szó kegyest jelent. Nincs szebb annál, ha valaki meghajtja térdét az Isten előtt, s megtesz olyat is, aminek nem sok „értelme” van. Ha őszinték vagyunk, akkor bevalljuk leginkább az eszünket nem vagyunk hajlandók meghajtani – az emberi ráció bizony büszkeségéről híres.

Ha valaki erre mégis képes, akkor megtette az első lépést a tanulás felé. Az élethossziglani tanulást manapság nagy lendülettel propagálják, a zsidók és a keresztények pedig évezredek óta gyakorolják. Mi tehát, ez a lelkes kis csapat (a fotóról hiányzó igazoltan vannak távol!) csütörtökönként meghajtjuk eszünket, s tanulunk. Ez az egy óra a felnőtt katechézis (kb. 1950 éves „találmány” ez is) alkalmává vált. Kérdések és kiegészítések, építő párbeszéd egyórácskája ez.

Mit tanulunk?

Az előző szemeszterből átcsőszott néhány fejezet *Luther életéről* és munkásságáról. Lutherrel mintegy fél évig foglalkoztunk, így aztán *Eric Till* Luther-filmje számunkra az ismétlés ünnepi alkalma volt csupán. Vettük *Luther Nagy Kátéját*, a *Hiskegy*, a *Tízparancsolat*, a *Miatyánk*, a *Keresztelés*, és az *Úrvacsora* magyarázatait. Belemertünk a *kazualis szolgálatokba* és megtárgyaltuk azok liturgiáját. Beszéltünk az *oltáriszentségről*, a *papi rendről* és a *szentek segítségül hívásáról*. Az elmúlt két hónapban az *erények és bűnök*, a *Szentháromság*, az *angyalhit* valamint a *halál* és az *örökkévalóság* titkait feszegettük. Mindezt mintegy 1200 db vetített kép (többnyire művészeti alkotások) illusztrálta, melyek a memorizálást segítették – eredménnyel. Vissza-visszatérő fórumalkalmaink (elméletileg minden hetedik bibliaóra) bizonyították, hogy az érdekes témák fehér foltokat villantottak fel tudásunk térképén... s jó volt mindannyiunk számára az ismeretgyűjtés, az ismétlés, a rendszerezés.

Hogyan tovább?

Ugyanilyen lelkesedéssel szeptembertől újra találkozhatunk. Várunk is mindenkit, aki hitét rendszeresebben és tudatosabban kívánja gyakorolni, szereti a Bibliát, kedveli az ismeretek gyűjtését és a kiscsoportos beszélgetéseket. Köszönöm mindenkinek az érdeklődést, s ígérem, hogy változatos témákkal – melyekhez javaslatokat is kérek – szeptembertől folytatjuk a munkát!

Ne feledjük: ha csütörtök

– akkor: **Bibliaóra!**



Neumarkt-Oberpfalz-iai Tatán



Kedves, régi ismerősöket is köszöntöttünk abban a német csoportban, akik a Neumarkt-Oberpfalzi Evangélikus Gyülekezetből érkeztek. A csoportot *Mészáros Tamás* egyházmegyei felügyelő úr és *Szebik Károly* csákvári lelkész vezették, hogy meglátogassanak egy „tipikus kisvárosi evangélikus gyülekezetet”. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a csoport fiatalabb része a budapesti programot választotta a tatai helyett, de azt gondolom, ez így természetes. Akik Tatát választották, azok sem csalódtak, hiszen a verőfényes napsütés és kiváló idő jó alkalmat teremtett a várossal való ismerkedésre, melyet *Varga Istvánné Kati* szakszerű idegenvezetése tett még élvezetesebbé.

A több mint egy óra alatt igyekeztem bemutatni a tatai evangélikusok gyülekezeti életét, valamint próbáltam megosztani az örömeiket és a gondokat. Sok érdekes kérdés hangzott el, remélem kielégítő választ adtam rájuk. Az élénk párbeszéd rövid kis agapéval zárult, melynek fővédnökei *Csizmazia György* és felesége *Ilonka*, valamint *Sziklai Tibor* és felesége, *Kati* voltak. Köszönöm a segítségüket!

A mellékelt képek Tatán készültek, kivéve az alsó nagy csoportképet, mely a csákvári evangélikus templom előtt készült.

fm



HÍREK

Köszönjük a konfirmandus szülőknek azt 70.000 Ft-os felajánlást, amit gyermekeik konfirmációjára egyházközségünk javára adományoztak. Az összeget az oltárrács elkészítésére fordítjuk – előkészületek folyamatban.

Póczi Zsolt evangélikus testvérünk Édesapja **Póczi Lajos** gyógyszerész halála okán egyházközségünket 50 ezer forinttal támogatta. Köszönjük!

Gerlingeni Evangélikus Petrus Gemeinde Énekkara egyházközségünknek 100 Eurót adományozott. Isten áldása legyen az ő adományukon is!

Köszönjük **Lakatos Imre** és **Túri Péter** testvéreinknek, hogy felajánlásban elkészít-

tették a kút melletti akna fedlapját.

Püspökeink Pünkösöd ünnepe óta stólát viselnek. Ez az ún. vállkendő, melynek színe mindig az egyházi esztendő adott időszakának felel meg (fehér, zöld, lila és piros) a keresztség kezdeti időszakára nyúlik vissza. Liturgikus ruhák még nem lévén, ennek viselőjéről tudták, hogy egyházi személy. Jóllehet néhányan komoly vitát indítottak el a stóla használatának szükségességéről, azonban úgy praktikus, mint liturgiai érvék a vállkendő használata mellett szólnak, már csak azért is, mert külhoni evangélikus egyházakban gyakorlatilag mindenütt használják. (Lásd alábbi archív-foto.) A stóla viselésének várható bevezetésére az év végén, az új egyházi esztendő kezdetén kerül sor.



Joensuu: **Matti Haunia, Franko Máttyás, Paula Sainio, Dr. Tapani Nuutinen** Foto: **Matti Laukkanen**

A feltámadás reménységében eltemettük:
Vavrik Timea sz. Hasenfratz Timea (34)

A keresztség szentségében részesült:
Bella Evelin (Bella Csaba – Romhalmi Judit)



Közös életükre Isten áldását kérték:
Nagy Tamás – Pillér Gyöngyi
Miskolczi Árpád – Sziládi Emília



Egyházközségünk az Országos Egyház által kiírt számítástechnikai pályázaton multifunkciós nyomtatót (nyomtató, fax, lapolvasó egyben) nyert. Egyházközségünknek a készülék költségének mintegy 10%-át kellett átvállalnia, ami 20 ezer forint volt. A támogatásnak igen örülünk.

13. évfolyamában járó Lutherrózsánk eddig saját számítástechnikai készülékek segítségével készült. Ez az új készülék remélhetőleg segíti nemcsak ezt a munkát, hanem a Lelkészi Hivatal kommunikációját is.

Ezúton is szeretnénk megköszönni az Országos Egyházi Iroda illető támogatását!

Ha belépsz a templomodba...

1) Mondj el egy rövid imát Szeretteidért, s magadért!

2) Ha késve érkezel, adj hálat, hogy mégis eljutottál oda, ahova már szüleid, nagyszüleid is jártak!

3) Az Istentisztelet a lelkész köszöntésével: „Erős vár a mi Istenünk!” kezdődik. Ezután már ne beszélj, gondold azokra, akik gyászüket, bánatukat akadják Isten elé vinni... nekik több időre van szükségük a felkészülésre, számukra nagy segítség a zene, amit te beszélgetéssel tönkretethetsz!

4) Amilyen hangot adott Neked a Jóisten, azzal dicserd Őt – énekelj!

5) Igehirdetésre készülődve imádkozz az igehirdetőért – ő is csak ember!

6) A hirdetésben hallottakat add tovább! Az információáramlás a lelkeséget és a közösségépítést segíti!

7) Ha úrvacsora van, azt fogadd örömmel és élj vele! Nem csak akkor van rá szükségünk, ha vétkeink vagy mulasztásaink terhelnek.

8) Ha a megbocsátás által új lehetőséget kapsz Uradtól, adj lehetőséget Te is másoknak, hogy velük együtt javulhass!

9) Az anyaszentegyházadról meg ne feledkezz, céljait támogasd időddel, s hordozd el szeretetben!

10) Luther szerint az evangélium egyik megjelenési formája a testvéri beszélgetés. Keresd az alkalmakat istentisztelet után templomod falain kívül is!

Evangélikusokat keresek!

Kérem mindazokat, akik tudnak a környezetükből evangélikusokról, hogy címüket jutassák el hozzám! Köszönöm – fm

Készült a tatabi **SOLLERS** Nyomdában.
Felelős Szerkesztő: **Franko Máttyás**
Külön köszönet az olvasó-szerkesztőnek:
Dr. Túri Róbertnek a segítségért.

Bethesda Bt.

Dr. Nagy Erzsébet
belgyógyász szakorvos,
hagyományos kínai orvos
TATA, VÁRALIA U. 2.
Tel.: 34/487-834
Csak előzetes bejelentkezés alapján!

TERRANOVA

MÁRKAKERESKEDÉS
Hőszigetelő alapvakolatok,
csemperagasztó rendszerek
2890 TATA, Fazekas u. 64/a
34/380-732 • 20/9268-130

A TATAI
EVANGÉLIKUS
KISTEMPLOMÉRT
Alapítványunk adójának egy
százalékával közvetlenül támogathatja!
Számolásmunka:
63500172-11024910

Tel.: 34/487-847
ÉJEL - NAPPAI HÍVHATO
TATA, Hajdú u. 36.
LIBITINA KFT.

Kristály miniurnák

Amióta civilizáció létezik, az ember természetes igénye, hogy elhunyt szeretteinek földi porhüvelyét a közelében tudja. A több mint 100 éves múlttal bíró hamvasztásos temetés ezt az ősrégi, mélypszichológiai igényt segíti. Sokan vannak, akik eddig is szeretteik hamvait környezetükben helyezték el. Ehhez kínál egyedi megoldást, hogy elhunyt szerette hamvait kristályba zárva méltó helyre kerülhessenek. A kegyeleti ékkövek azok számára nyújtanak segítséget, akik, magas művészi színvonalon, nemes anyagokból elkészített emléket kívánnak állítani szeretteiknek.

Bővebb információ:

LIBITINA KFT
34-487-847

